

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav systémového inženýrství a informatiky

**Rizika zadluženosti osob a domácností v ČR a možnosti
jejich redukce**

Bc. Lucie Horáková

Diplomová práce
2018

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lucie Horáková**
Osobní číslo: **E160029**
Studijní program: **N6209 Systémové inženýrství a informatika**
Studijní obor: **Pojistné inženýrství: Management finančních rizik**
Název tématu: **Rizika zadluženosti osob a domácností v České republice
a možnosti jejich redukce**
Zadávací katedra: **Ústav matematiky a kvantitativních metod**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je posoudit faktory a negativní důsledky zadluženosti obyvatel a domácností v České republice a hledat možnosti jejich redukce na základě dostupných dat a vhodných kvantitativních metod.

Osnova:

- Vývoj a struktura zadluženosti obyvatel České republiky.
- Srovnání zadluženosti obyvatel a domácností ve vybraných zemích EU.
- Faktory zadluženosti obyvatel a domácností.
- Rizika a důsledky zadluženosti v České republice.
- Možnosti snižování rizik nesplácení úvěrů obyvatel za strany poskytovatelů a dlužníků.
- Možnosti využití komerčního pojištění při minimalizaci rizik nesplácení úvěrů.

Rozsah grafických prací: —
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

JÍLEK, Josef. Finanční rizika. 1. Praha: Grada Publishing, 2000. ISBN 80-7169-579-3.

Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností. Český statistický úřad [online]. Praha, 2017. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/czso/zivotni_uroven_spotreba_domacnosti_prace.

SYROVÝ, Petr. Financování vlastního bydlení. 5. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2388-4.

SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. Osobní finance. 1. Praha: Grada publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3813-0..

ŠEDOVIÁ, Jindřiška. Household Indebtedness Risks in the Czech Republic. World Academy of Science, Engineering and Technology, Bangkok, 2011.

Pacáková

Vedoucí diplomové práce: **prof. RNDr. Viera Pacáková, Ph.D.**
Ústav matematiky a kvantitativních metod

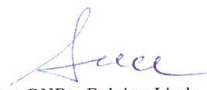
Datum zadání diplomové práce: **1. září 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2018**

doc. Ing. Romana Provazníková, Ph.D.

děkanka

L.S.

doc. RNDr. Bohdan Linda, CSc.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2017

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval/a samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil/a, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako Školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 4. 2018

Bc. Lucie Horáková

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce prof. RNDr. Věře Pacákové, PhD. za její odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá riziky, které souvisí se zadlužeností osob a domácností v České republice. Její součástí je i mezinárodní srovnání zadlužení domácností. Diplomová práce popisuje jednotlivé faktory, které mají vliv na zadluženost a také důsledky zadlužování domácností. Analyzuje také možnosti snižování rizik nesplácení úvěrů jak ze strany poskytovatelů, tak ze strany dlužníků a poukazuje na využití komerčního pojištění při jejich minimalizaci.

KLÍČOVÁ SLOVA

Úvěry, zadluženost, exekuce, insolvence, registr úvěrů, finanční gramotnost, komerční pojištění.

TITLE

The risks of the indebtedness of persons and households in the Czech Republic and the possibilities of their reduction

ANNOTATION

This diploma thesis deals with the risks associated with the indebtedness of persons and households in the Czech Republic. It also includes an international comparison of household debt. The thesis describes individual factors that influence the indebtedness and also the consequences of household indebtedness. It also analyses the possibility of reducing the risks of defaults on loans from both the providers and of borrowers and refers to the use of commercial insurance at their minimization.

KEYWORDS

Loans, debt, execution, insolvency, the register of loans, financial literacy, commercial insurance.

OBSAH

ÚVOD	11
1. ÚVĚROVÉ OBCHODY	13
1.1. SPOTŘEBITELSKÉ ÚVĚRY	13
1.2. HYPOTEČNÍ ÚVĚRY	15
1.3. KONTOKORENTNÍ ÚVĚR	17
1.4. RPSN VERSUS ÚROKOVÁ MÍRA P.A.	18
1.5. ÚVĚROVÉ RIZIKO.....	18
1.6. SROVNÁNÍ POSKYTOVATELŮ PŮJČEK	18
2. ZADLUŽENOST	21
2.1. CO OVLIVŇUJE ZADLUŽENOST	21
2.2. UKAZATELE ZADLUŽENOSTI OSOB A DOMÁCNOSTÍ	22
2.3. VÝVOJ ZADLUŽENOSTI	23
2.4. ZADLUŽENOST DOMÁCNOSTÍ	24
3. MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ ZADLUŽENÍ DOMÁCNOSTÍ	27
3.1. DISPONIBILNÍ DŮCHOD	27
3.2. DŮVODY PŘEDLUŽENOSTI V EVROPĚ	28
3.3. SYSTÉMY A FORMY ODDLUŽENÍ V EVROPĚ	30
4. FAKTORY ZADLUŽENOSTI OBYVATEL A DOMÁCNOSTÍ V ČR.....	32
4.1. CELKOVÁ ZADLUŽENOST VS. NEZAMĚSTNANOST.....	33
4.2. CELKOVÁ ZADLUŽENOST VS. ÚROKOVÁ MÍRA	35
5. DŮSLEDKY ZADLUŽENOSTI V ČR.....	36
5.1. EXEKUCE	36
5.2. INSOLVENCE	40
5.2.1. Insolvenční rejstřík	42
5.2.2. Novela insolvenčního zákona.....	42
5.3. OSOBNÍ BANKROT	44
6. MOŽNOSTI SNIŽOVÁNÍ RIZIK NESPLÁCENÍ ÚVĚRU OBYVATEL ZE STRANY POSKYTOVATELŮ.....	46
6.1. ZAJIŠTĚNÍ ÚVĚRU	46
6.2. REGISTRY DLUŽNÍKŮ.....	47
6.2.1. Bankovní registr úvěrových informací	47
6.2.2. Nebankovní registr klientských informací	49
6.2.3. Solus	50
6.2.4. Centrální registr úvěrů.....	51
7. MOŽNOSTI SNIŽOVÁNÍ RIZIK NESPLACENÍ ÚVĚRU OBYVATEL ZE STRANY DLUŽNÍKŮ	52
7.1. FINANČNÍ PLÁN	52
7.2. FINANČNÍ GRAMOTNOST	53
7.3. RADY K ODPOVĚDNÉMU ZADLUŽOVÁNÍ.....	54
8. MOŽNOSTI VYUŽITÍ KOMERČNÍHO POJIŠTĚNÍ PŘI MINIMALIZACI RIZIK NESPLÁCENÍ ÚVĚRŮ	56
8.1. ZAJIŠTĚNÍ RIZIK	56
8.2. POJIŠTĚNÍ SCHOPNOSTI SPLÁCET	56
8.2.1. Příklad pojištění schopnosti splácet.....	58
8.3. ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ.....	59
8.3.1. Příklad životního pojištění.....	60
8.4. POJIŠTĚNÍ DOMÁCNOSTI	60
8.5. POJIŠTĚNÍ NEMOVITOSTI.....	61

ZÁVĚR.....	62
POUŽITÁ LITERATURA.....	65

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Stav hypotečních úvěrů v průběhu roku 2017.....	16
Tabulka 2: Koefficient růstu celkové zadluženosti.....	24
Tabulka 3: Meziroční rozdíly týkající se exekuce.....	39

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Časový vývoj klientských úvěrů.....	15
Obrázek 2: Hypoteční úvěry.....	16
Obrázek 3: Hypoteční a spotřebitelské úvěry na bydlení.....	17
Obrázek 4: Srovnání poskytovatelů spotřebitelských úvěrů.....	19
Obrázek 5: Srovnání nabídek úvěru.....	20
Obrázek 6: Vývoj zadluženosti domácností v ČR.....	23
Obrázek 7: Celkový dluh obyvatel ČR v roce 2017.....	24
Obrázek 8: Struktura spotřebních vydání domácností v ČR.....	25
Obrázek 9: Průměrná měsíční cena pronájmu v krajských městech ČR (CZK/m ²).....	26
Obrázek 10: Dluh domácností zemí EU za rok 2016, % z disponibilního důchodu.....	27
Obrázek 11: Dluh domácností zemí EU za rok 2016, hrubý poměr dluhu k příjmu v %.....	28
Obrázek 12: Porovnání celkové zadluženosti s nezaměstnaností.....	34
Obrázek 13: Korelační analýza v programu STATISTICA.....	34
Obrázek 14: Nezaměstnanost v okresech, podíl nezaměstnaných osob ve věku 15-64 let, za prosinec 2017.....	35
Obrázek 15: Lineární regrese.....	35
Obrázek 16: Mapa podílu osob v exekuci (%).....	38
Obrázek 17: Procentuální změna osob v exekuci mezi lety 2016 až 2017.....	38
Obrázek 18: Podíl osob v exekuci pro rok 2016 a 2017.....	39
Obrázek 19: Podíl osob v exekuci podle počtu exekucí.....	40
Obrázek 20: Průběh insolvenčního řízení.....	42
Obrázek 21: Porovnání ČR s okolními státy dle procesu oddlužení.....	43
Obrázek 22: Insolvenční návrhy spotřebitelů.....	44
Obrázek 23: Oddlužení – osobní bankroty v ČR.....	45
Obrázek 24: Podíl počtu osob se závazkem po splatnosti na celkovém počtu obyvatel ve věku 18 let a více v jednotlivých krajích.....	51
Obrázek 25: Standardy finanční gramotnosti.....	54
Obrázek 26: Finanční znalost v ČR za rok 2015.....	54

SEZNAM ZKRATEK

BRKI	Bankovní registr klientských informací
CEE	Centrální evidence exekucí
CNCB	Zájmové sdružení právnických osob (Czech Non-Banking Credit Baureau)
CRÚ	Centrální registr úvěrů
ČR	Česká republika
EG	Ekonomická gramotnost
EU	Evropská unie
FG	Finanční gramotnost
FO	Fyzická osoba
HDP	Hrubý domácí produkt
IČO	Identifikační číslo osoby
LTV	Poměr půjčky k hodnotě nemovitosti (loan to value ratio)
NDPI	Čistý disponibilní důchod
NRKI	Nebankovní registr klientských informací
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
p.a.	Roční úroková sazba
PO	Právnická osoba
RPSN	Roční procentní sazba nákladů
RVP	Rámcový vzdělávací program
Sb.	Sbírka zákonů
SOLUS	Sdružení na ochranu leasingu a úvěrů spotřebitelům
ŠVP	Školní vzdělávací program

ÚVOD

Zadluženost je ekonomický pojem, který označuje skutečnost, že domácnost používá pro financování svých aktiv cizí kapitál.

V posledních letech se zadluženost netýká jen podniků, ale z velké části i domácností a lidí. Mnohdy začíná již v době studií, kdy si studenti otvírají svůj první studentský účet a je jim poskytnut kontokorent, případně rovnou studentská půjčka. S prvním zaměstnáním se podaří finanční pohledávku splatit a nastává další fáze života, kterou je bydlení. V tomto případě je často využíván hypoteční úvěr, případně doplněný s nákupem vybavení domácnosti na splátky. Závazek to je mnohdy víceletý a k jeho splacení dochází mezi čtyřicátým až padesátým rokem života. Začátky jsou mnohdy náročné, protože se zařízením domácnosti vzniká rodina, která často přichází o druhý příjem a rezervu si neměla kdy vytvořit. Rodina se musí uskromnit nebo urychlit návrat jednoho z partnerů do zaměstnání či si pozastavit splátky nebo si opět půjčit. Vzhledem ke snadnosti získání půjček i k trendu žít na dluh, se poslední možnost jeví jako velice lukrativní.

Půjčky se tak staly součástí života českých domácností a umožnily jim dosáhnout statky, které by pro ně před lety nebyly dostupné. Pokaždé je však nutné zvážit, jak úvěr zasáhne do finanční rozvahy a chodu domácnosti. Hypotéka, kterou v dobrých časech splácíme bez problémů, se může v případě výpadku příjmů stát nezvladatelným břemenem. Pozornost je nutné věnovat i změnám úrokových sazeb. V některých případech se pravidelné splátky mohou navýšit v řádu tisíců korun, a to je nezanedbatelný zásah do rodinného rozpočtu. Proto je třeba pamatovat na dostatečnou finanční rezervu i rozdíl mezi příjmy a výdaji.

Cílem diplomové práce je posoudit faktory a negativní důsledky zadluženosti obyvatel i domácností v České republice. Hledat možnosti jejich redukce na základě dostupných dat a vhodných kvantitativních metod.

Na trhu je značné množství úvěrových produktů od bankovních i nebankovních institucí. První kapitola proto pojednává o jednotlivých typech úvěrů, přičemž je kladen důraz na ty úvěrové produkty, které mají největší podíl na zadlužení domácností.

Druhá kapitola je zaměřena na analýzu a vývoj zadluženosti českých domácností. Jelikož domácnosti jsou významným subjektem ovlivňující výši zadluženosti země. Snahou je i nalézt jakým způsobem lze zadluženost kvantifikovat a proč se lidé stali závislí na úvěrech.

Zadluženost samozřejmě není problémem pouze České republiky, ale i ostatních zemí Evropské unie. Třetí kapitola je věnována mezinárodnímu srovnání a hlavním faktorům, které

zvyšují riziko předluženosti evropských domácností. Stav, kdy značná část domácností trpí předlužením, není negativní jen pro ně samotné, ale i pro stát, jelikož ztrácí příjmy a benefity. Narůstají náklady na sociální dávky a zdravotní péči. Tato kapitola se také zabývá formou oddlužení v Evropě.

Co ovlivňuje zadluženost obyvatel České republiky? Odpovědí na tuto otázku se budeme zabývat ve čtvrté části, kde jsou znázorněné i životními příklady, které mohou být klíčovým faktorem zadlužení.

Pokud má dlužník problémy se splácením, může se tak dostat do nepříjemných životních situací. Zřejmě největší rizikem pro zadlužené obyvatele je exekuce jejich majetku. Dále insolvence, která je chápána jako platební neschopnost dlužníka splácet své dluhy řádně a včas. Předmětem insolvenčního řízení je pak dlužníkuv úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení. V neposlední řadě i osobní bankrot (institut oddlužení), který je novým způsobem, jak se dlužník může zbavit dluhů, které nezvládl splácet. Těmto tématům je věnována pátá kapitola.

Možnostmi, jak snižovat rizika nesplacení úvěrů obyvatel ze strany věřitelů, tak i ze strany dlužníků jsou věnovány následující dvě kapitoly této diplomové práce. Poskytovatel provádí veškerá opatření s cílem zajistit řádné splácení úvěrů. K nejdůležitějším nástrojům využívaným k zajištění úvěru patří prověrka úvěrové způsobilosti. Výměna informací o klientech mezi bankami je prováděna na základě externích informačních databází, mezi které patří Bankovní registr klientských informací, Nebankovní registr klientských informací, SOLUS i Centrální registr úvěrů. Samozřejmě i dlužníci se snaží udělat vše pro to, aby jejich závazky byly splaceny. K tomu jim poslouží dobře stanovený finanční plán a finanční gramotnost. Správně orientovat v problematice peněz, cen a řídit finanční závazky s měnící se životní situací.

Poslední kapitola se plně soustřeďuje na možnosti využití komerčního pojištění sloužící k minimalizaci rizik nesplacení úvěrů. Výpadek příjmu nebo delší nemoc může zkomplikovat splácení úvěrů, pro tyto případy slouží pojištění schopnosti splácet. Další možností, jak zajistit úvěr je sjednání životního pojištění, které představuje oporu při nenadále životní situaci.

1. ÚVĚROVÉ OBCHODY

Úvěr je formou dočasného postoupení zboží nebo peněžních prostředků (půjčka) věřitelem, které je založeno na principu návratnosti, dlužníkovi, který je ochoten za tuto půjčku po uplynutí nebo v průběhu doby splatnosti zaplatit určitý úrok ve formě peněžní prémie.

Úvěry dělíme na:

- 1) Úvěry zbožové, které jsou poskytovány ve formě zboží. Nejčastěji jsou poskytovány výrobcí nebo obchodníky. Za zbožový úvěr je považován i prodej na splátky.
- 2) Úvěry peněžní, které jsou poskytovány v penězích.

Dále lze úvěry dělit:

- **Podle subjektu** z hlediska věřitele, který úvěr poskytuje, nebo z hlediska dlužníka, který peníze přijímá. Na úvěry mezivládní, mezibankovní, obecní apod.
- **Podle objektu** na účelové a neúčelové. Například: spotřebitelský úvěr, kontokorentní úvěr, Americká hypotéka.
- **Podle zajištění** na zajištěné a nezajištěné. Jako záruka může sloužit byt, dům nebo ručení třetí osobou.
- **Podle doby splatnosti** na krátkodobé – do jednoho roku, střednědobé – splatné do 4 let a dlouhodobé.
- **Podle měny** na úvěry korunové a úvěry v cizí měně. [39]

1.1. Spotřebitelské úvěry

Spotřebitelské úvěry jsou v České republice nabízeny jak bankovními, tak nebankovními institucemi. Jsou sjednávány za účelem krytí nejrůznějších nepodnikatelských finančních potřeb klientů. Slouží především k nákupu vybavení domácnosti, elektroniky, na pořízení či rekonstrukci bytu či koupi automobilu. Pokud je úvěr čerpán jako neúčelový, může jej klient využít k libovolným účelům.

Podmínky k získání úvěru jsou následující: věk nad 18 let, české občanství nebo trvalý pobyt na území ČR. Dále je důležité zhodnotit veškeré podmínky úvěru a hlavně schopnost do budoucna úvěr splácet, aby nedocházelo k platební neschopnosti a zadlužování.

Spotřebitelské úvěry lze čerpat hotovostně i převodem na účet, a to jednorázově nebo postupně. Doba splatnosti úvěru je různá, ale nejčastěji se pohybuje v rozmezí od 6 do 72 měsíců. Sjednání úvěru probíhá po telefonu či osobní návštěvou banky.

Tato půjčka se také vyznačuje tím, že od výše zhruba 400 tisíc do 600 tisíc se poskytuje bez zajištění. Pokud je půjčka vyšší, je třeba ručit movitou, nebo nemovitou věcí či s ručitelem. Výše úrokové sazby závisí na typu úvěru, době splatnosti, případně jiných okolnostech, které banka v tomto případě zohledňuje. Bankovní instituce v současné době nabízejí úrokovou sazbu spotřebitelských úvěrů v rozpětí od 5 % do 10 % p.a. Nebankovní instituce nabízejí úrokové sazby až do výše 32,93 p.a. %.

Hlavní výhody spotřebitelského úvěru:

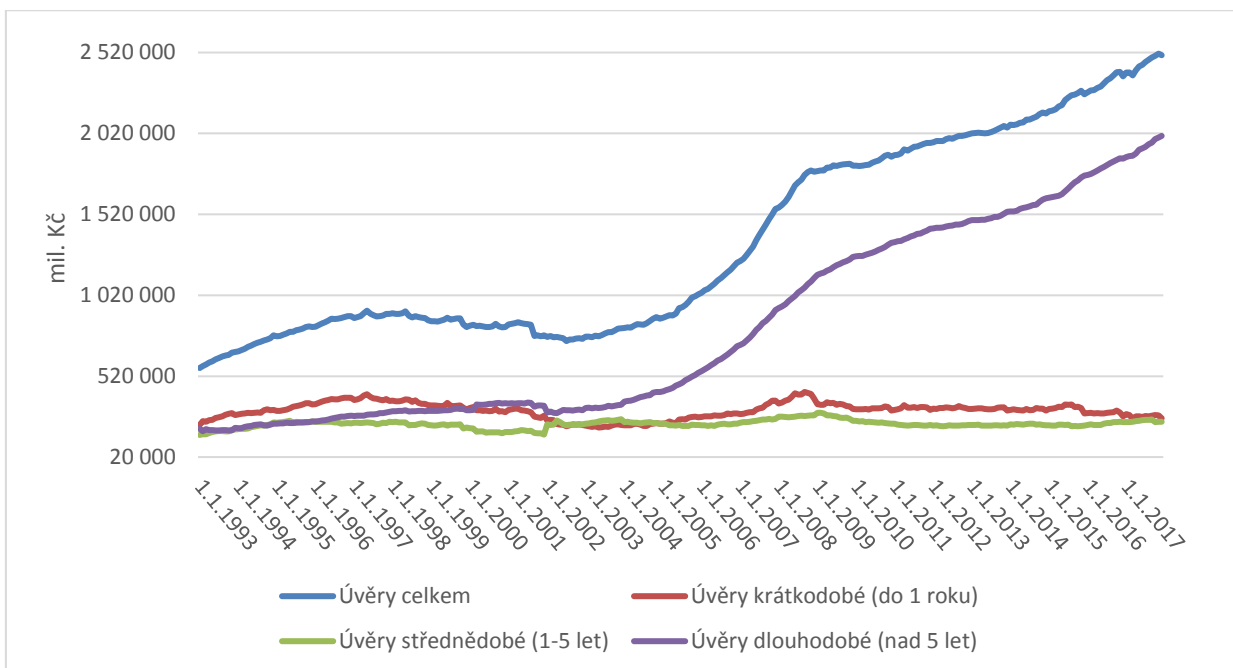
- snadné a rychlé řešení osobních potřeb bez nutnosti dlouhého čekání na peníze;
- financování úvěrem je vzhledem k inflaci výhodnější, než si potřebnou částku našetřit;
- dostupná výše obvykle od 1 000 Kč do 500 000 Kč;
- doba splatnosti většinou od 1 roku do 10 let;
- volitelná výše splátek;
- možnost pojištění proti nesplacení úvěru z důvodu ztráty zaměstnání, nemoci, úrazu nebo smrti.

Dávat si pozor na:

- nepřehledné podmínky;
- vysokou roční procentní sazbu nákladů;
- podmínku vedení účtu v bance po přidělení úvěru;
- měsíční poplatky za vedení úvěru;
- poplatek za vyřízení úvěru před jeho schválením. [39]

Objem úvěrů poskytnutým rezidentským domácnostem v ČR dosáhl v prosinci 2017 výše 1 530 mld. Kč. Objemově největší položku představují úvěry na bydlení, až 1 148 mld. Kč v prosinci 2017, ty tvoří 75 % z celkového objemu úvěrů poskytnutých domácnostem.

Spotřebitelské úvěry dosáhly ke konci roku 230 mld. Kč. [2]

Obrázek 1: Časový vývoj klientských úvěrů

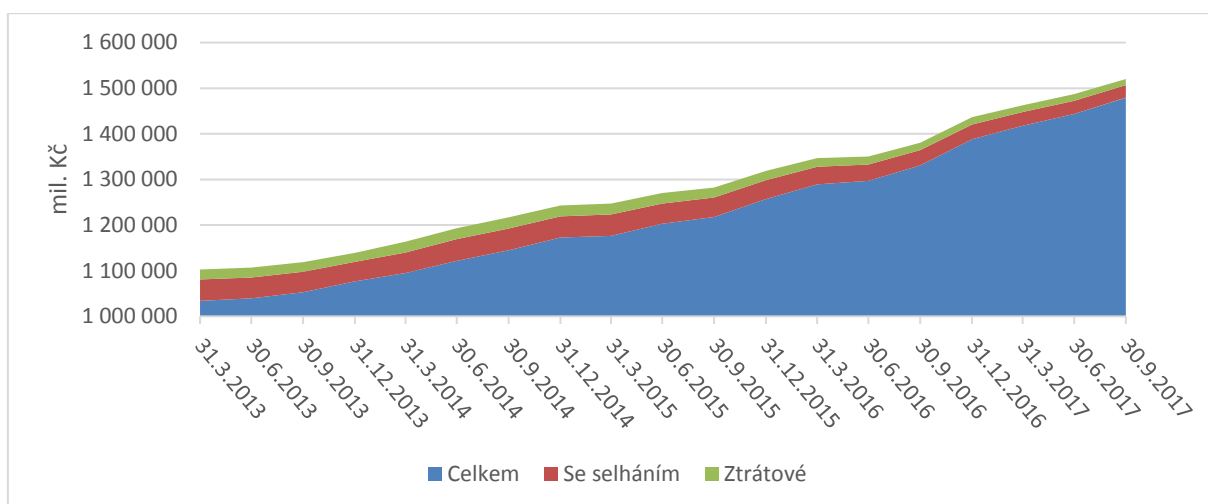
Zdroj: Vlastní zpracování podle [3]

1.2. Hypoteční úvěry

Hypoteční úvěr je dlouhodobý účelový úvěr zajištěný zástavním právem k nemovitosti na území ČR, členského státu Evropské unie nebo jiného státu, tvořícího Evropský hospodářský prostor. Tento úvěr je především využíván ke koupi bytu, rodinného domu, družstevního bytu, stavebního pozemku, nebo k výstavbě, rekonstrukci či refinancování dříve poskytnutých úvěrů. Kolik banka poskytne finančních prostředků závisí na hodnotě zastavované nemovitosti. Na koupi nemovitosti většinou hypotéka nestačí, je potřeba mít ještě jiné zdroje peněz. Dnes už banky neposkytují stoprocentní hypotéky, tedy půjčky, které se rovnají hodnotě nemovitosti. Poměr půjčky k hodnotě nemovitosti (loan to value ratio – LTV) bývá nejčastěji 70, 80 nebo 85 procent. Čím vyšší LTV, tím vyšší bývá zpravidla i úrok.

Kromě klasických účelových hypoték na bydlení můžeme také čerpat takzvanou americkou hypotéku, kterou lze použít na cokoli. Neúčelové hypotéky nabízejí i nebankovní společnosti. Využívají je častěji lidé, které banky odmítly. Nebankovní hypotéky bývají dražší než bankovní hypotéky. [39]

Na obrázku 2 můžeme vidět objemy hypotečních úvěrů, které k 30. 9. 2017 činily 1 479 188,50 mil. Kč, z toho 27 690, 70 mil. Kč se selháním a 13 263, 40 mil Kč ztrátových. [12]

Obrázek 2: Hypoteční úvěry

Zdroj: Vlastní zpracování podle [12]

V následující tabulce jsou uvedeny celkové údaje pro jednotlivé kraje. Je zřejmé, že nejvíce hypotečních úvěrů bylo poskytnuto v Praze a to celkem 22 771 smluv. Celkem bylo uzavřeno 105 228 hypotečních úvěrů pro občany ČR. [33]

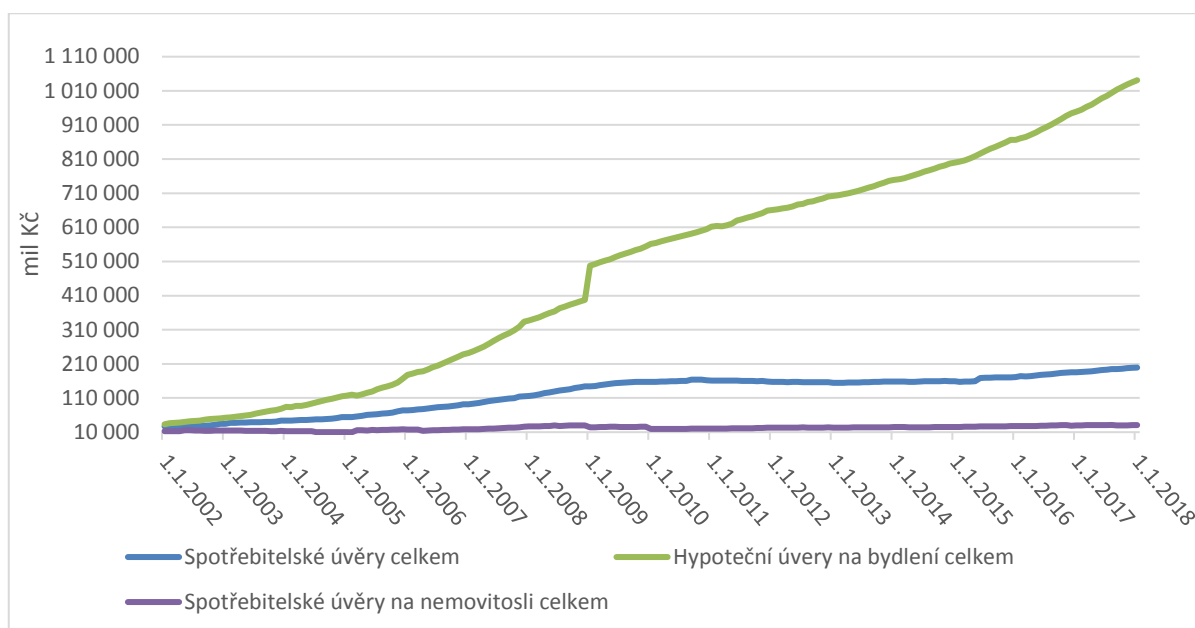
Tabulka 1: Stav hypotečních úvěrů v průběhu roku 2017

Kraj	Počet HÚ celkem (ks)	Smluvní jistina celkem (tis.Kč)
Praha	22 771	64 810 298
Středočeský	6 378	12 190 233
Jihočeský	6 348	11 679 315
Plzeňský	6 091	11 715 919
Karlovarský	2 379	3 593 898
Ústecký	5 415	9 198 524
Liberecký	4 076	7 487 708
Královehradecký	6 191	11 418 086
Pardubický	5 516	9 868 411
Vysočina	3 987	6 792 108
Jihomoravský	12 078	25 199 947
Zlínský	5 426	8 875 816
Olomoucký	5 879	10 129 407
Moravskoslezský	9 348	15 984 345
nespecifikováno	3 565	7 755 610
Celkem	105 448	216 699 625

Zdroj: [33]

Z obrázku 3 vyplývá, že nejvíce úvěrů, poskytnutých na financování bydlení, byly právě hypoteční úvěry. Z celkového počtu poskytnutých spotřebitelských úvěrů připadá jen malá část na nemovitosti.

Obrázek 3: Hypoteční a spotřebitelské úvěry na bydlení

Zdroj: Vlastní zpracování podle [46]

1.3. Kontokorentní úvěr

Kontokorentní úvěr umožňuje překročení běžného zůstatku klienta. Stává se tak nedílnou součástí bank a bývá nabídnut již při otevření účtu.

Kontokorentní úvěr je jeden z nejpohotovějších úvěrových instrumentů. Spočívá v povolení překročení stavu účtu a jeho největší předností je, že úvěr je možno čerpat i splácet kdykoliv je pocítěna potřeba. Otevření kontokorentu je většinou podmíněno podepsáním smlouvy o zaplacení jednorázového poplatku (je možné ho získat i zdarma). Většina bank vyžaduje vedení účtu po dobu tří měsíců, během nichž musí být na účtu pravidelný přísun finančních prostředků. Výše úvěrového limitu pak závisí na výši pravidelného příjmu.

Pokud se stane, že výše kontokorentního úvěru bude přečerpána, pak banka naúčtuje vyšší úroky z úvěru ve výši mezi 25 až 30 % z přečerpané částky. Je tedy důležité vyrovnat dluh co nejdříve. Banky mají různé lhůty, do kterých je nutné přečerpání uhradit. Pokud se tak nestane, může banka částku vymáhat soudně. [39]

Proč mít sjednaný kontokorent? Peníze kdykoli k dispozici, využití k jakémukoli účelu a možnost výběru tarifu na míru. Velkou výhodou je, že úrok se platí pouze z vypůjčené částky. [18]

1.4. RPSN versus úroková míra p.a.

Při zapůjčení finančních prostředků požaduje věřitel odměnu. Tato odměna vyjadřuje míru rizika, že se mu v čase jeho finanční prostředky znehodnotí. Tuto odměnu nazýváme úrokem. Dříve byl úrok sjednaný různým způsobem. V průběhu 18. a 19. století se ustálila dohoda vyjadřovat ho úrokovou mírou, která se sjednává na určité období. Nejčastější způsob je sjednání na období jednoho roku.

RPSN (roční procentní sazba nákladů) na spotřebitelský úvěr je jeden z ekonomických ukazatelů, který určitým způsobem vypovídá o úrovni platebních podmínek úvěru. Pomocí tohoto ukazatele lze porovnat výhodnost úvěru a objektivně stanovit celkové náklady úvěru.

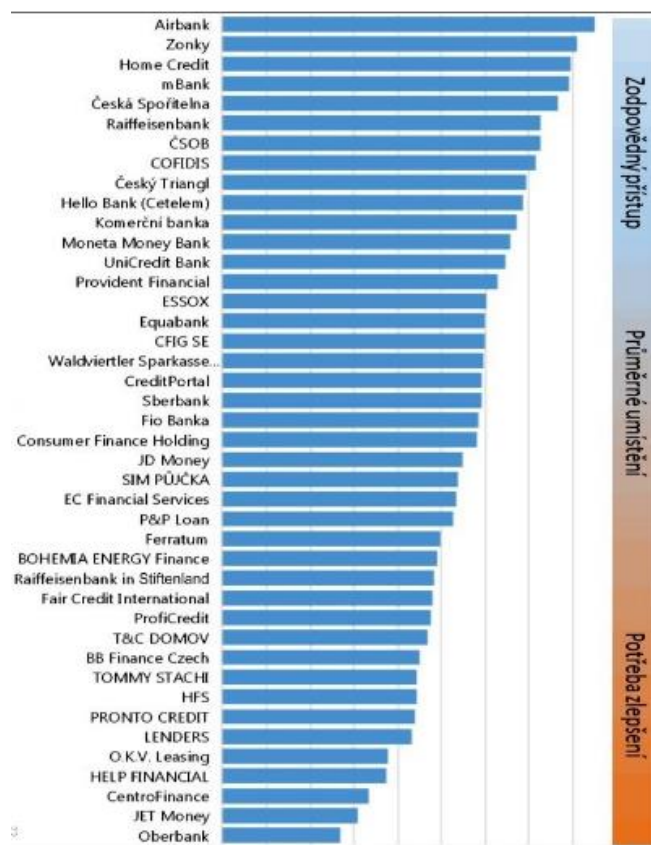
Jedná se tedy o dva naprosto odlišné ukazatele. Jednomu úvěru bude příslušet určitá hodnota RPSN a jiná hodnota roční úrokové míry. [39]

1.5. Úvěrové riziko

Úvěrové riziko je rizikem ztráty ze selhání dlužníka tím, že nedostojí svým závazkům podle podmínek smlouvy a tím způsobí věřiteli ztrátu. Tyto závazky vznikají z úvěrových aktiv, obchodních a investičních aktiv, z platebního styku a vypořádání cenných papírů při obchodování na vlastní i cizí účet. Jestliže úvěr definujeme jako přijetí peněžních prostředků, tak úvěrové riziko je pravděpodobnost, že toto očekávání nebude splněno. [17]

1.6. Srovnání poskytovatelů půjček

Srovnání je provedeno na základě indexu odpovědného úvěrování, který v této práci porovnává 42 společností, které poskytují středně velké spotřebitelské úvěry a nevyžadují přitom zajištění. Z porovnání jsou vyňaty banky neposkytující spotřebitelské úvěry, stavební spořitelny, leasingové společnosti, inkasní agentury a neaktivní společnosti. Všechny společnosti jsou porovnány z hlediska ceny, transparentnosti a vstřícnosti vůči zákazníkovi. Jednotlivým kritériím je přiřazena váha, která vyjadřuje jejich důležitost. Výsledkem je žebříček, který znázorňuje, jak odpovědně se chovají poskytovatelé spotřebitelských úvěrů ke svým zákazníkům. [47]

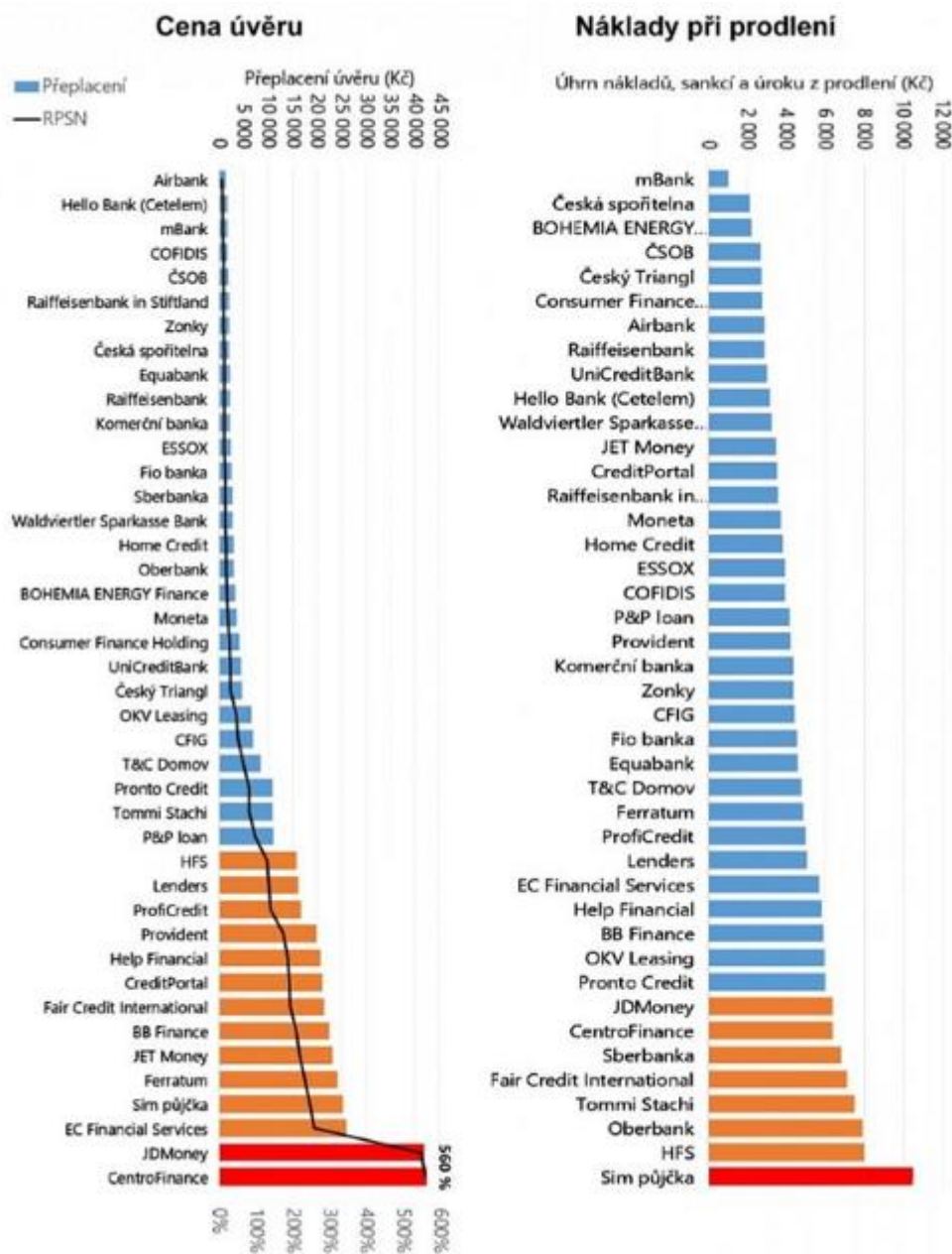
Obrázek 4: Srovnání poskytovatelů spotřebitelských úvěrů

Zdroj: [47]

Dohled České národní banky přinesl pročištění trhu. Počet poskytovatelů půjček prudce klesl, protože společnosti, které nebyly dostatečně kapitálově a znalostně vybaveny, musely ukončit svou činnost. Před pořízením úvěru by si lidé měli na stránkách České národní banky zkontrolovat, zda je společnost, od které si chtějí půjčit peníze, legálním poskytovatelem spotřebitelských úvěrů. Dále je doporučeno ostražitě chováni u podnikových úvěrů. Jelikož nejsou chráněny před vyššími sankcemi při nesplacení, nejsou tyto půjčky pro spotřebitelské financování doporučovány.

V následující analýze není vyšší cena úvěru sama o sobě negativní. Zvyšuje však riziko dluhové pasti. Při výpočtu cenového zatížení při standardním splácení je zvolený jednotný modelový příklad: úvěr ve výši 30 tisíc Kč se splatností jeden rok, bez zajištění a bez uvedení účelu. Při výpočtu nákladů při prodlení je postupováno podle toho, že zákazník se dostane do potíží, přestane splácet po půl roce a dluh naroste na šest splátek. Do výpočtu byly zahrnuty náklady na vymáhání, sankce a úroky z prodlení. Nejvstřícnější společnosti požadují při šestiměsíčním prodlení sankce kolem dvou tisíc korun. Zatímco nejdražší společnosti požadují čtyř až pětinasobek této částky. Polovina společností nabízí přeplacení do 5 000 Kč

(RPSN 30 %). Deset nejdražších společností žádá u stejného úvěru až 20 000 Kč navíc za pouhý rok (RPSN 560 %). [47]

Obrázek 5: Srovnání nabídek úvěru

Zdroj: [47]

2. ZADLUŽENOST

Pojem zadluženost je spojen se změnou chování nejen české populace. Dříve se nejdříve naspořily finanční prostředky a za ně byl posléze proveden nákup. Nyní je to u velké části obyvatel České republiky naopak. Pokud něco chtějí, tak si to jednoduše koupí na dluh, který se stal součástí života mnoha obyvatel. [16]

Zadluženosti českých domácností dominují úvěry od bank, a to především úvěry na bydlení. Ceny bytů, hlavně ve velkých městech, přitom stále letí vzhůru. To je způsobeno jednak nedostatkem bytů a také příznivou ekonomickou situací. Ve srovnání s rokem 1995 jsou české domácnosti bohatší, investují více do nemovitostí, ale také se více zadlužují. Zvýšil se podíl výdajů na bydlení, naopak za potraviny, obuv a oblečení utrácejí Češi méně než před dvaceti lety. [9]

Za příznivých ekonomických podmínek (růst ekonomiky, růst reálné mzdy) si domácnosti zlepšují svou životní úroveň, více tedy utrácejí. Zvýšenou spotřebu a investice je nutné krýt zvýšenými důchody. Domácnosti se zadlužují, a to buď krátkodobými půjčkami (na spotřebu) nebo dlouhodobými půjčkami (na investice do nemovitostí). Krátkodobé půjčky jsou většinou spojené s určitou nutností, jako může být spotřební zboží, dárky na Vánoce či letní dovolená. Můžeme říci, že úvěry, které slouží pro tuto potřebu jsou ekonomicky dosti nevýhodné a mohou situaci v domácnosti jenom zhoršit.

Má-li člověk úmysl vzít si půjčku či úvěr, musí zvážit, jaké bude jeho chování v případě, že nebude mít peníze na splácení úvěru. Musí vzít v úvahu ztrátu zaměstnání, nepravidelný či žádný příjem, rozvod, mateřskou dovolenou nebo dlouhodobou nemoc. Zmiňované věci mohou člověka potkat a je potřeba s tím při zadlužování počítat. **Doporučuje se, aby měsíční splátky půjčky či úvěru včetně případného spoření a pojištění v domácnosti činily maximálně 25 % měsíčních příjmu domácnosti.** [39]

2.1. Co ovlivňuje zadluženost

Masivní reklama na půjčky a úvěry způsobila, že lidé se stali závislí na půjčkách, úvěrech, nakupování a shromažďování zbytečných věcí. Lidé snadno podlehnou iluzi reklamy, která jim říká, že si mohou dovolit všechno, a to nejlépe ihned.

Většina reklam na půjčky a úvěry je pouze o tom, jak omámit klienta, že právě teď je ta vhodná doba na uzavření tohoto obchodu. Ubránit se této reklamě je pro mnoho lidí ve finanční tísní obtížné. Dluhy potápí domácnosti do závislosti a omezují svobodu každého člověka. V některých případech se dostávají i do situace, kdy staré úvěry překrývají novými.

Mnoho lidí si neuvědomuje výši úroků. Nezajímá je úroková míra, poplatky a ostatní podmínky úvěru. Rozhodují se pouze na základě dostupnosti požadované částky a rychlosti vyřízení žádosti. [16]

2.2. Ukazatelé zadluženosti osob a domácností

Není přesně dáno, jakými způsoby lze zadluženost kvantifikovat, neexistuje přesné vyhodnocení míry zadluženosti. Jsou pouze doporučení, jak postupovat při kvantifikaci.

Mezi nejčastější metody patří:

1. Objem přijatých úvěrů je porovnáván s finančním majetkem.
2. Podíl dluhové složky na disponibilním důchodu.
3. Podíl celkového objemu přijatých úvěrů na celkovém ročním příjmu. [32]

Pokud osoba v domácnosti provádí podnikatelskou činnost, využívá následující ukazatele zadluženosti, které využije při finanční analýze. Bývají rovněž označovány jako ukazatele dlouhodobé finanční stability. Patří mezi poměrové ukazatele, mezi něž také patří ukazatele rentability, likvidity a aktivity. Přináší nám informace týkající se úvěrového zatížení.

Celková zadluženost (věřitelské riziko) nám charakterizuje finanční úroveň firmy. Ukazuje nám míru krytí majetku cizími zdroji. Vyšší hodnoty jsou rizikem pro věřitele, především pro banku.

$$\text{celková zadluženost} = \frac{\text{cizí zdroje}}{\text{celková aktiva}} \times 100 \quad (1)$$

Míra zadluženosti je poměrově významným ukazatelem pro banku z hlediska poskytnutí úvěru. Cizí zdroje by neměly přeskočit jeden a půl násobek hodnoty vlastního jmění. Optimálním stavem je nižší hodnota cizích zdrojů než vlastního jmění. [44]

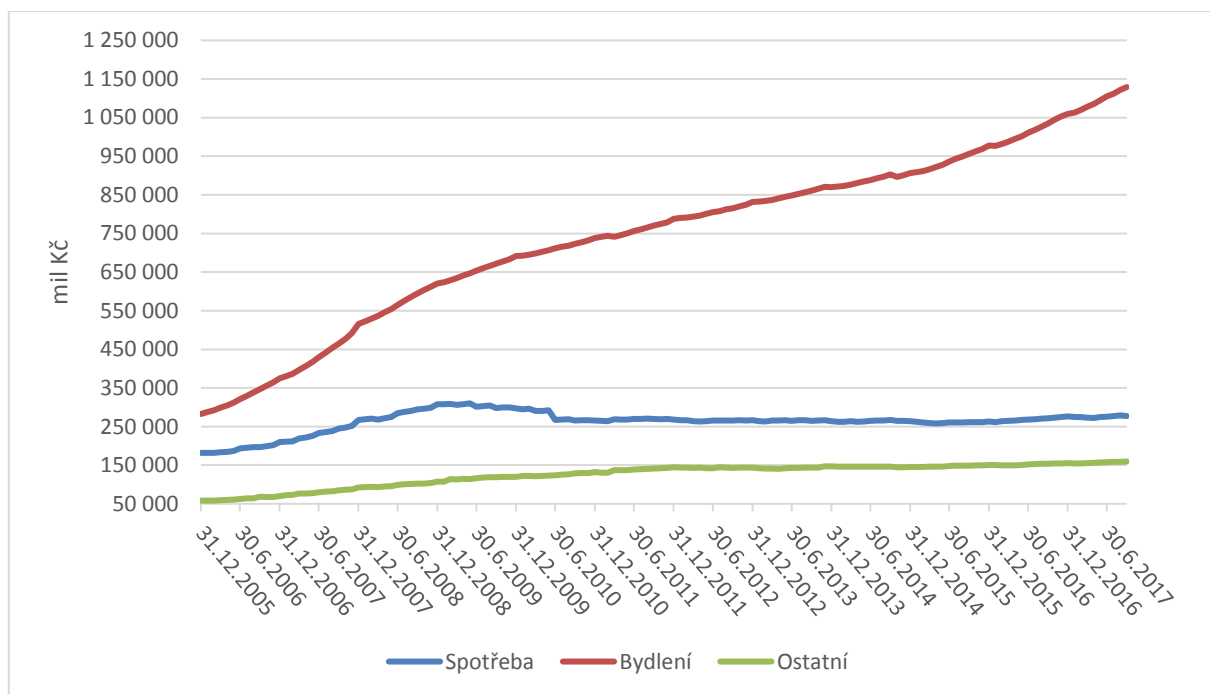
$$\text{míra zadluženosti} = \frac{\text{cizí zdroje}}{\text{vlastní jmění}} \times 100 \quad (2)$$

2.3. Vývoj zadluženosti

Do následujícího porovnání vývoje zadluženosti jsou zahrnuty spotřební úvěry poskytnuté pro osobní účely na spotřebu zboží a služeb. Úvěry na bydlení poskytnuté za účelem pořízení či investování do bydlení, včetně výstavky a úpravy bytových nemovitostí a dále ostatní úvěry nezařazené jinde, zejména úvěry poskytnuté osobám samostatně výdělečně činným pro podnikatelské účely. Na následujícím grafu vidíme, že největší podíl zadluženosti má ukazatel bydlení. V září roku 2017 byla zadluženost na bydlení ve výši 1 129 080 mil. Kč, což je oproti roku 2007 stejného měsíce nárůst o 664 806 mil. Kč. Ukazatel zadluženosti na spotřebních úvěrech činil v září 2017 částku 227 367 mil. Kč což je opět nárůst oproti roku 2007 o 32 116 mil. Kč. [3]

Z výsledků koeficientů růstu a obrázku č. 6 je zřejmé, že celková zadluženost domácností neustále roste přibližně stejným tempem, a to od roku 2008. Průměrný koeficient růstu nám udává, že v průměru došlo ve sledovaném období každoročně k nárůstu celkové zadluženosti o 9,4 % oproti roku předešlému, absolutně tedy o 1 024 436,77 mil. Kč. Tento koeficient je vypočítaný dle rovnice č. 3 z dat uvedených v tabulce 2. [6]

$$\bar{k} = {}^{n-1}\sqrt{k_1 k_2 \cdots k_n} = {}^{n-1}\sqrt{\frac{y_n}{y_{n-1}}} \quad (3)$$

Obrázek 6: Vývoj zadluženosti domácností v ČR

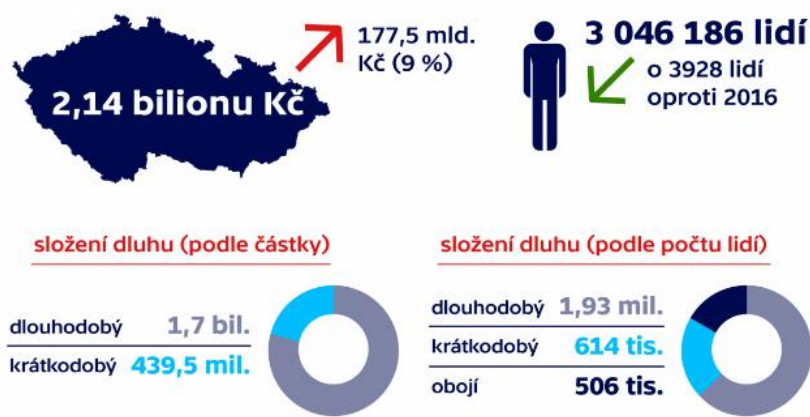
Zdroj: Vlastní zpracování podle [3]

Tabulka 2: Koeficient růstu celkové zadluženosti

Rok	Celková zadluženost v mil. Kč	Koeficient růstu k_t
2006	6 998 880,80 Kč	x
2007	9 040 364,90 Kč	1,2917
2008	11 442 887,10 Kč	1,2658
2009	12 914 932,90 Kč	1,1286
2010	13 399 707,80 Kč	1,0375
2011	13 997 004,50 Kč	1,0446
2012	14 592 391,30 Kč	1,0425
2013	15 114 985,70 Kč	1,0358
2014	15 593 949,20 Kč	1,0317
2015	16 183 033,30 Kč	1,0378
2016	17 243 248,50 Kč	1,0655

Zdroj: Vlastní zpracování podle [3]

Bankovní a Nebankovní registr klientských informací dohromady evidovaly ke konci loňského roku 3,046 milionu klientů s určitou formou úvěru (obrázek 7), tedy o 3 928 klientů méně než v roce 2016. Dochází ale stále k zadlužování obyvatelstva, lidé si berou stále nové a nové úvěry, dochází i ke zvyšování dynamiky zadlužování v krátkodobých úvěrech (úvěry na spotřebu). [43]

Obrázek 7: Celkový dluh obyvatel ČR v roce 2017

Zdroj: [43]

2.4. Zadluženost domácností

Domácnost je základní společenský a ekonomický subjekt, který přichází na trh za účelem uspokojení svých potřeb. Je též definovaná jako skupina fyzických osob, které jsou nositeli konkrétních a skupinových potřeb. Vystupují též jako prodávající, jelikož jsou vlastníky výrobních faktorů (práce, půda, kapitál). Domácnosti jako jeden ze sektorů národního

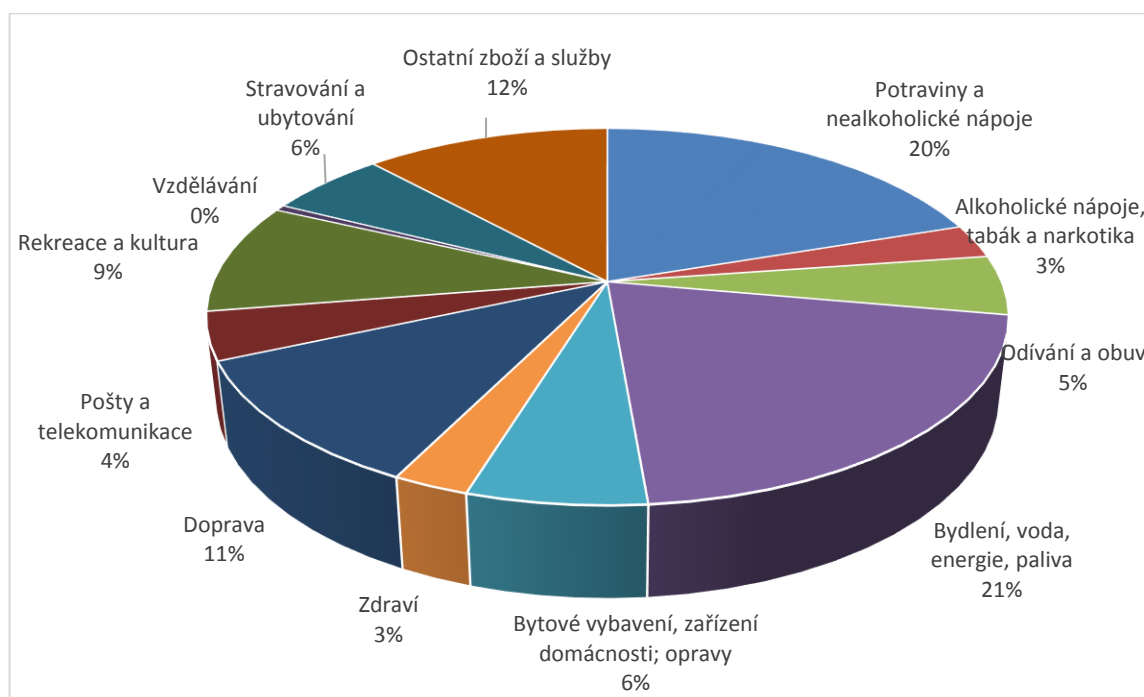

hospodářství jsou vymezeny jako sektor spotřebitelů, jejichž hlavní ekonomickou funkcí je spotřeba. Spotřebu je však nutné posuzovat s úsporami, neboť domácnosti jsou významným tvůrcem národních úspor a ta je základem ekonomického růstu a prosperity. Domácnosti jsou tak významným subjektem ovlivňujícím výši zahraniční zadluženosti země. [11]

Se zvýšenou orientací českých domácností na spotřebu, poklesem úspor a posunem domácností z pozice věřitele do pozice dlužníka se objevují následující dva typy názorů:

- spotřeba a zadluženost rostou, ale jsou stále pod úrovní vyspělých zemí, není tedy důvod se znepokojovat,
- spotřeba a zadluženost rostou příliš rychle, i když jsou nyní pod úrovní vyspělých zemí, může být pokračování této tendence, která povede k předlužení domácností a jejich neschopnosti dostát svým závazkům, vážným makroekonomickým problémem.

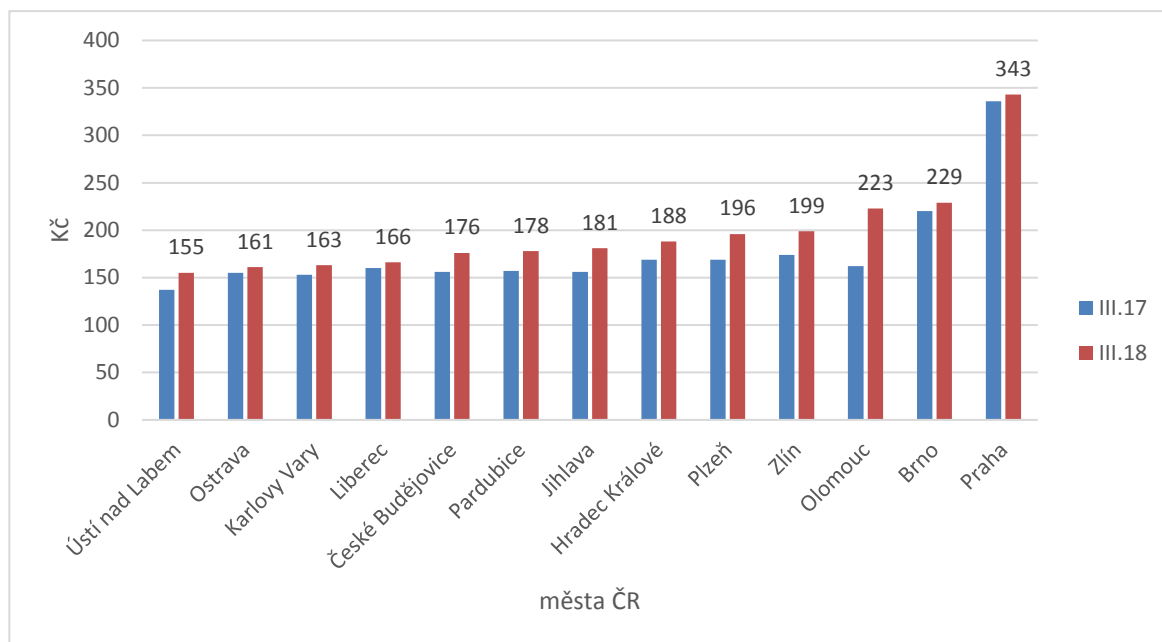
Následuje obrázek, ze kterého vyplývá, že nejvíce finančních prostředků domácnosti vydávají na bydlení (21 %), dále nejvíce rozpočet zatěžují i výdaje na potraviny a nealkoholické nápoje (20 %). Nejmenší zastoupení mají výdaje na vzdělávání, a to pouze 0,5 %. [31]

Obrázek 8: Struktura spotřebních vydání domácností v ČR

Zdroj: Vlastní zpracování podle [31]

Jelikož nejvíce zatěžují domácnost výdaje na bydlení na následujícím grafu je porovnána průměrná cena za pronájem v krajských městech ČR. Největší meziroční nárůst ceny za pronájem je ve městě Olomouci, a to o 61 Kč na 1 m². Nejmenší rozdíly ceny byly v Ostravě a Liberci. [30]

Obrázek 9: Průměrná měsíční cena pronájmu v krajských městech ČR (CZK/m²)

Zdroj: Vlastní zpracování podle [30]

Existují dvě možnosti bydlení, pro každého je vhodná jiná cena. Pro někoho je lepší nájem, pro někoho je lepší pořídit si vlastní bydlení. Pro porovnání obou variant se doporučuje sestavit si na papír výhody a nevýhody každé variant a porovnat je. Při uvažování o vlastním bydlení převládá pocit, že budeme dávat peníze do svého. Budeme platit za něco, co bude jednou naše. V případě nájmu vzniká pocit, že „vyhazujeme peníze z okna“. Z ekonomického pohledu si v každém případě něco půjčujeme a za vypůjčení platíme peníze. V jednom případě si půjčujeme byt a platíme za to nájem. Ve druhém případě si půjčujeme peníze a platíme za něj úroky.

Pro vlastní bydlení u moha lidé hovoří pocit jistoty. Při koupi vlastního bydlení máme problém vyřešen a bydlíme ve svém. V případě nájmu máme pocit nejistoty, nemůže s jistotou vědět jaká bude situace za pár let. Mezi výhody nájmu patří volnost. Je daleko jednodušší přestěhovat se, pokud bydlíme v nájmu, než když nemovitost vlastníme a splácíme hypotéku. Proto tuto možnost využívají lidé, kteří chtějí zůstat nevázaní a mobilní. Další výhodou jsou menší starosti s údržbou nemovitostí. O opravy, rekonstrukce, pojištění a další věci se stará majitel. [34]

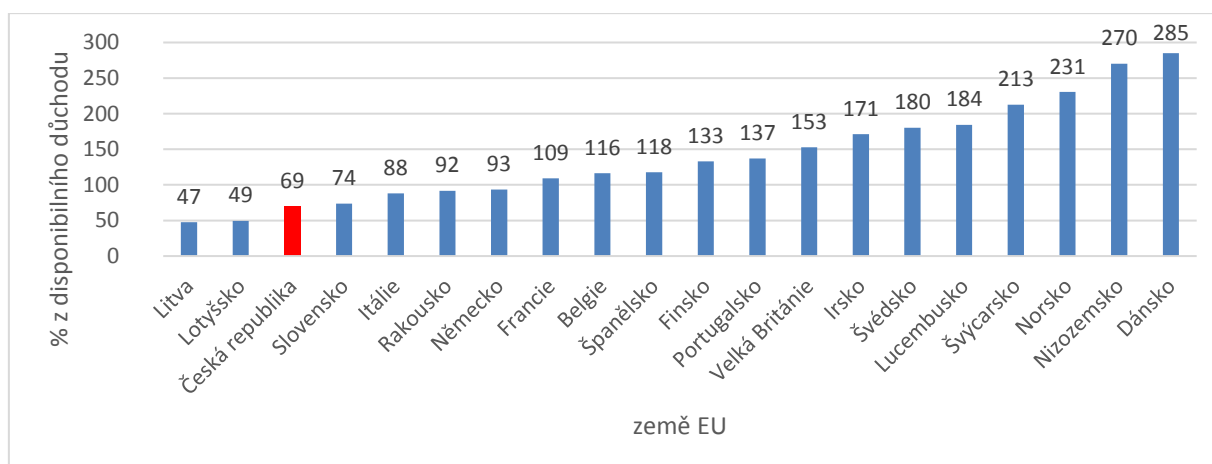
3. MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ ZADLUŽENÍ DOMÁCNOSTÍ

Dluh domácností je definován jako soubor všech závazků, které vyžadují zaplacení nebo platby úroků nebo jistiny ke dni splatnosti v budoucnosti. V důsledku toho, jsou všechny dluhové nástroje závazem, mimo akcií a finančních derivátů, které se nepovažují za dluh. U domácností převažují zejména hypoteční úvěry na nákup nemovitostí. Tento ukazatel se měří jako procento z NDI = z čistého disponibilního důchodu. [10]

3.1. Disponibilní důchod

Disponibilní důchod je součtem hrubých mezd a platů, důchodů z podnikání a z vlastnictví, dále salda sociálních a ostatních důchodů. Saldo sociálních důchodů je rozdílem hodnoty peněžitých sociálních dávek, které domácnosti dostávají (od státu, pojišťoven, zaměstnavatelů) a sociálních příspěvků, které domácnosti platí. Ostatními důchody je myšleno čisté pojistné (resp. náhrady v neživotním pojištění), příspěvky neziskovým organizacím, pokuty a penále, výhry a sázky a jiné důchody. [11]

OECD publikuje data pro porovnání dluhů domácností za rok 2016, v % z disponibilního důchodu. Česká republika (69,19 %)

Obrázek 10: Dluh domácností zemí EU za rok 2016, % z disponibilního důchodu

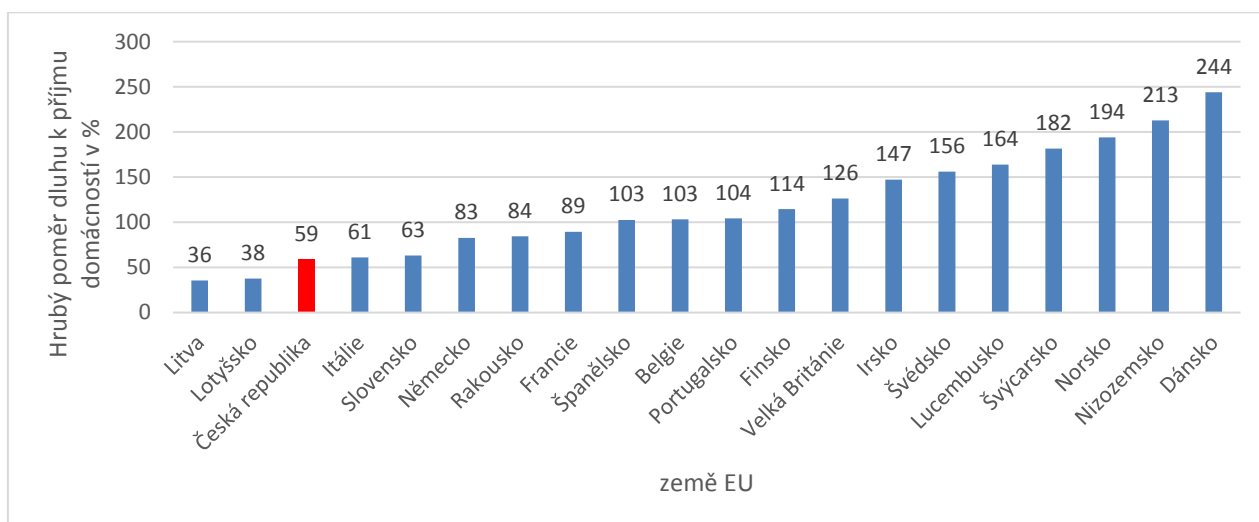
Zdroj: [10]

V moderní ekonomice je individuální dluh součástí života. Studentské půjčky, kreditní karty, hypotéky a jiné formy dluhů jsou do značné míry předpoklady pro přežití a přežívání prosperujícího života na Západě v 21. století.

Statistický úřad Eurostat srovnal celkový dluh na domácnost ve srovnání s průměrným příjmem na domácnost, aby vytvořil poměr dluhu k příjmu, tedy hrubý poměr dluhu k příjmu

domácností (včetně neziskových institucí sloužících domácnostem). Tyto údaje použili k vytvoření pořadí evropských zemí s domácnostmi s největšími dluhy. Čísla zahrnují hypotéky na úvěry na bydlení, které obecně tvoří velký podíl dluhu domácností.

Jak je patrné z obrázku 11, nejmenší podíl celkového objemu přijatých úvěrů na celkovém ročním příjmu dosahuje Litva s 35,59 %. Dále Lotyšsko s 37,56 % které zvolilo novou vládu, podle ratingové agentury Fitch usiluje o snížení schodku dluhů a o ekonomickou reformu, takže můžeme očekávat zlepšení ekonomické situace. Dále Česká republika, která se svými 59,22 % udává stále rostoucí trend. Pro porovnání s rokem 2005 kde tomu bylo pouhých 30,78 % a v roce 2015 již 57,05 %. V Norsku 193,83 % které je často citováno jako nejvíce prosperující národ na světě. To ovšem neplatí pro občany, kteří jsou silně zadlužení. Dále Nizozemí s 219,9 %, odhady od nizozemské národní statistické agentury uvádí, že celkový dluh držený holandskými domácnostmi je více než 740 miliard eur. V čele stojí Dánsko s 243,95 %. Dánské domácnosti mají zdaleka nejvyšší poměr dluhu k příjmu. [40]

Obrázek 11: Dluh domácností zemí EU za rok 2016, hrubý poměr dluhu k příjmu v %

Zdroj: [40]

3.2. Důvody předluženosti v Evropě

Jaké jsou důvody předluženosti domácností v Evropě? Hlavní faktory, které zvyšují riziko předluženosti evropských domácností jsou identifikovány takto:

- **Nedostatečná výše příjmu** – do nejohroženější skupiny patří osoby s extrémně nízkými příjmy. V důsledku své finanční situace nejsou schopni si ze svých příjmů tvořit dostatečné finanční rezervy a jsou tak velmi ohroženi jakoukoliv nenadálou

událostí nebo neočekávanými výdaji (náhlá nemoc, nedoplatek energie, rozbité auto, lednička). Neplatí vždy rovnice, vyšší plat = nižší náchylnost k zadluženosti. Zvýšené riziko předluženosti se objevuje i u domácností vyšší střední třídy, které si často berou hypotéky nebo leasingy. Přestože tato skupina v době prosperity nemá problémy své závazky splácet, při náhlé a dlouhodobé negativní změně finanční situace nejsou její členové schopni vždy reagovat a mohou tak být náchylní k roztočení tzv. dluhové spirály, kdy se problematické dluhy řeší dalšími dluhy.

- **Nezaměstnanost nebo nestabilní zaměstnání**
- **Složení domácnosti** – vícečetné domácnosti se častěji potýkají se závažnými finančními problémy než rodiny méně početné. Toto platí obzvláště pro rodiny s dětmi. V ještě zvýšené míře to platí pro rodiny s rodiči samoživiteli.
- **Věk** – na vlivu věku se shoduje jak odborná literatura, tak i dostupné statistiky. Mladší lidé (pod 25 let) mají obecně nižší platy a také se častěji, než lidé středního věku potýkají s nezaměstnaností. Dále dochází k nárůstu předlužení u důchodců.
- **Zdravotní problémy** – především nečekaného či chronického charakteru. Náhlé či vleklé zdravotní potíže mohou vést nejen k dlouhodobému pobytu na nemocenské, ale i ke ztrátě zaměstnání, a tedy i ke snížení pravidelného měsíčního příjmu.
- **Rozpad vztahu, manželství** – rozpady vztahů často doprovází i dělení majetku, které může výrazně ovlivnit ekonomické postavení rozvedených osob. Rozvod manželství nebo odloučení od partnera patří mezi nejčastější důvody předlužení.
- **Nedostatečná finanční, dluhová nebo právní gramotnost** – umět porozumět světu financí a orientovat se v jejich správě, včetně povahy různých finančních produktů a smluvních podmínek, je nezbytnou součástí prevence předluženosti. To samé se vztahuje i na základy občanského práva. Bohužel část evropské populace má v této oblasti značné mezery, které jsou některými obchodními subjekty úmyslně zneužívány.
- **Struktura finančního trhu** – jednoduchý přístup k rychlým penězům od nebankovních nebo od méně solidních obchodních společností, které využívají agresivní marketingové techniky.

- **Nastavení právního rámce** – nízká nebo nedostatečná regulace finančních služeb, nedostatečná transparentnost finančních produktů a entit, které je nabízí. Pro dlužníka likvidační nastavení systému vymáhání dluhů.
- **Osobnostní profit dlužníka.** [37]

3.3. Systémy a formy oddlužení v Evropě

Stav, kdy značná část domácností trpí předlužením není negativní jen pro ně samotné, ale i pro stát, protože ztrácí příjmy a benefity. Jelikož by lidé mohli aktivně pracovat a zapojit se do dění ve společnosti. Takto narůstají náklady na sociální dávky a zdravotní péči. Stát tedy ztrácí část svého lidského kapitálu. Dalším důvodem, který vede k laxnějšímu přístupu v oddlužení je čím dál silnější uvědomění si, že chyba neleží vždy pouze v nezodpovědném chování dlužníka. Řada předlužených se do své situace dostává v důsledku nečekaných a neplánovaných životních událostí, jako je například ztráta zaměstnání, rozvod nebo úmrtí partnera. V mnoha státech je zároveň chyba i na straně bank, které úmyslně cílí právě na osoby, které se nacházejí v těžkých nebo zranitelných životních obdobích. Tyto společnosti úmyslně nabízejí klientům nevýhodné a komplikované produkty s nepřiměřeně vysokými smluvními pokutami a úroky.

Pohled do historie ukazuje, že většina států při prvním uvedení oddlužení do svého právního systému zvolila vůči dlužníkům přísnější přístup. Ten byl založen na dlouhých a náročných zkušebních dobách nebo platebních plánech, vyžadoval od dlužníka, aby byl schopný zaplatit náklady řízení a stanovil minimální podíl dluhu, který musel být předlužený pro úspěšné oddlužení schopný splnit. Zjistilo se, že jimi nastavený systém zdaleka nenaplnuje původní očekávání, procházelo jim příliš malé procento předlužených a ve společnosti tak nadále zůstávala postupně narůstající skupina lidí, kterým nezvladatelné dluhy znemožňovaly návrat do aktivního života.

Důvodem neefektivního systému byly zpravidla vysoké soudní poplatky a soudní řízení, přísné nastavení splátkového kalendáře, které ponechávaly oddlužovaným na vyžití jen nerealisticky nízké částky. Proto lze sledovat v celé Evropě postupné zmírňování podmínek přístupu k oddlužení. **Pro většinu předlužených je tento systém jedinou nadějí, jak se dostat z dluhové pasti.** [37]

Většina států se tak čím dál silněji přiklání k názoru, že zodpovědnosti za uzavření smlouvy leží na obou stranách. Ten, kdo si půjčuje by měl činit zodpovědně s ohledem na své finanční možnosti. Stejně však i na tom, kdo půjčuje. Banky by neměly půjčovat

finanční prostředky, pokud je zjevné, že druhá strana nebude schopna danému závazku dostát. Nesprávně určí bonitu klienta. Záleží na každém státu, jak přísně oddlužení v rámci své právní úpravy nastaví. Je zapotřebí si uvědomit, že s narůstající přísností se zároveň zmenšuje i procento předlužených, kteří by mohli procesem oddlužení projít. V případě velmi přísného systému ztrácí institut oddlužení smysl, jelikož většina předlužených si jej nemůže finančně dovolit. Příliš náročné podmínky zpravidla jako první vyřadí právě tu skupinu, která je nejvíce zranitelná a má bez oddlužení nejmenší šanci se do aktivní společnosti navrátit.

Jednou z hlavních překážek bránících vstup předlužených do procesu oddlužení jsou vysoké poplatky a náklady na řízení. Tento problém si uvědomilo i sousední Slovensko, jehož novela, která je účinná od 1. 1. 2017 se mimo jiné zaměřuje i právě na odstranění tohoto problému. Efektivní a pozitivní změna může přinést už jen to, že je předluženým povolen odklad této povinnosti. Největší problém nastává tehdy, pokud vysoké soudní poplatky a náklady na řízení předluženým znemožňují o oddlužení vůbec zažádat.

Další a stále podceňovanou oblastí, které v řadě zemí není věnována dostatečná pozornost, je dostupnost kvalitního dluhového poradenství. Přístup k bezplatnému a profesionálnímu dluhovému poradenství je naprosto nezbytným faktorem pro prevenci předluženosti i hladký a efektivní průběh případného oddlužení. V ideálním případě by mělo být toto poradenství poskytováno státem, další z možností jsou neziskové organizace. Nejhorší variantou, přičemž v některých evropských státech bývá stále realitou, je přenechání dluhového poradenství soukromému sektoru – je logické, že lidé, kteří jsou předlužení, budou mít jen těžko finanční prostředky na zaplacení poradenských služeb.

Jedním ze základních principů oddlužení v moderní Evropě je ochrana lidských práv a důstojnosti předlužených. Po dlouhou dobu byli tito lidé vnímáni jako viníci, kteří si svou situaci zaslouží a každá pomoc, která jim bude poskytnuta musí být tvrdě odpracována a za své činy jim musí pykat. Jak už bylo řečeno výše, za náročnou situaci většiny předlužených stojí více faktorů. Naprostá většina států má v dnešní době stanovenou minimální výši nezabavitelné částky. Smyslem oddlužení je poskytnout předluženým šanci k novému začátku a pomoci jak jim, tak i celé společnosti, která v konečném důsledku jejich situací také trpí. Celý proces musí být realisticky nastaven, především s ohledem na důstojnost a lidská práva každého předluženého. [37]

4. FAKTORY ZADLUŽENOSTI OBYVATEL A DOMÁCNOSTÍ V ČR

Faktory zadluženosti lze seskupit do těchto kategorií:

a) Sociální faktory.

Chování českých spotřebitelů se výrazně liší s motivací ovlivněnou finanční situací jedince na jedné straně a místními tradicemi a zvyky, rodinným sociálním postavením, rodinným životním stylem, příslušnou životní skupinou na straně druhé.

b) Psychologické faktory.

Na zadluženost v České republice má stále větší vliv skutečnost, zda se spotřebitelé řídí logikou nebo emocemi při rozhodování o nákupu. Tato situace pramení z finanční gramotnosti České populace, která je velmi nízká v porovnání s ostatními státy EU. Nedostatek finanční gramotnosti během nákupního rozhodování ukazuje jejich schopnost objektivně posoudit svou finanční situaci a posoudit své potřeby a rizika. Často zde figuruje manipulace, lidé kupují věci, které nepotřebují za peníze, které nemají, tedy na úvěry.

c) Faktory spojené s konkrétní půjčkou nebo úvěrem.

Objem úvěrů nebo půjček je ovlivněn poklesem úrokových sazeb, snadnou dostupností úvěru a jejich prodlužující se platební podmínky, snížení sazeb spotřebitelských úvěrů a agresivní reklama. Finanční stabilita domácností je výrazně ovlivněna chováním bank a jejich schopností vyrovnat se s dopady finanční krize.

d) Struktura domácnosti v ČR [38]

Následně jsou zpracovány příklady, které spadají do výše uvedených kategorií

1. Potřeba se vyrovnat okolí

Psychicky zdravý, sebevědomý člověk, který nemá problémy začlenit se do kolektivu a najít si přátele, ustojí i stav, kdy se svému okolí nemůže plně vyrovnat úrovni svého životního standardu. Nerozhodí ho, že sám žije v pronajaté garsonce, zatímco kolegové vlastní domy za městem. Naopak ten, kdo si usilovně snaží najít přátele a začlenit se do společnosti má zpravidla problémy. Usiluje nejen pro sebe ale i pro své děti udělat všechno, aby sobě i jim zajistil cestu k sociálnímu přijetí, koupil ty správné značkové džíny i s rizikem, že nebude mít na zaplacení nájmu, půjčil si na televizi co největší velikosti

a poslal dítě na ten stejný lyžařský kurz jako jede hvězda jeho třídy. Samozřejmě na dluh s domněním, že dělá správnou věc. Pouští se však do předem prohraného boje.

2. Závislost na mínění druhých

Otázka typu: „A ty jako fakt nemáš svůj mobil?“ může být pro některé děti frustrující a cítí se tak pod útokem kritiky, kterou doma samozřejmě předají a poukazují na neschopnost či ignoraci rodičů. Schopnost stát si za svým a trvat na tom, že bez většiny věcí se lze celkem dobře obejít a nenechat se přesvědčit, že vy, nebo vaše rodina strádá a trpí technickou zaostalostí či katastrofálně zastaralým vozovým parkem.

3. Nízká flexibilita, neschopnost vyřešit problémy jinak

Je prokázáno, že lidé, kteří dokáží hledat alternativní způsob svých potřeb (dovolená na chatě, dárky z bazaru), jsou na tom finančně lépe. Naopak trvání na zážitcích se postupem času může prodražit.

4. Sugestibilita

Necháváte se snadno přesvědčit, jste důvěřivý? Stává se vám, že naletíte reklamě nebo třeba známým, kteří vám s kamennou tváří tvrdí něco, o čem se později přesvědčíte, že to byl vtip? V takovém případě pozor. Mnoho lidí kolem sebe vědomě či nevědomě šíří dojem většího příjmu, nebo majetku, než skutečně mají.

5. Hledání náhrady toho, co se nám nedostalo v dětství

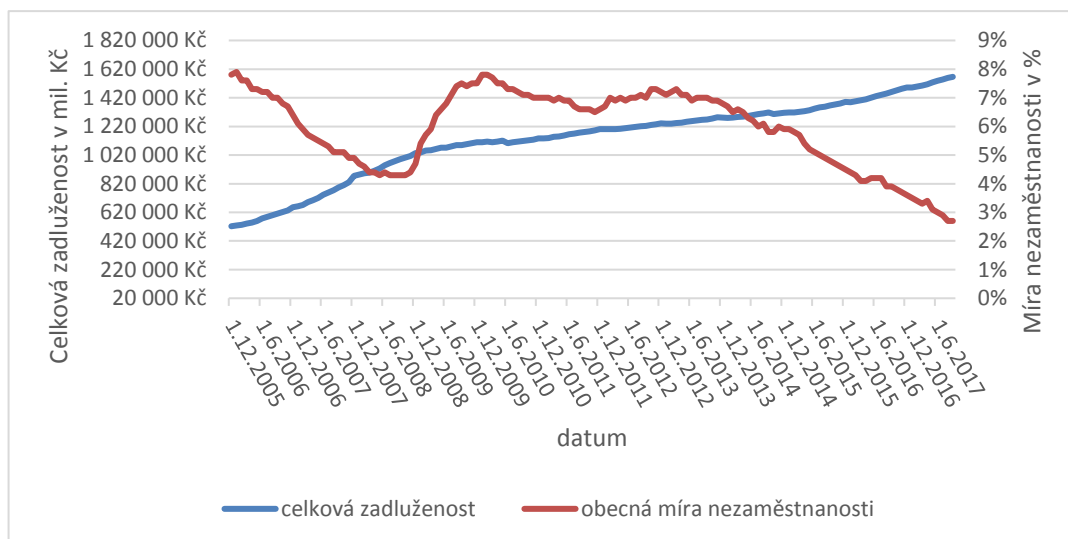
Lidé, kteří v raném věku zažili výrazný nedostatek, ať už materiální či citový, pociťují frustraci – pocit nenaplnění určité potřeby, často i v dospělosti. Touha, aby jejich děti netrpěly posměchem, vyřazením z kolektivu nebo dokonce materiálním nedostatkem, je žene k půjčkám a rychlému řešení situace za každou cenu. [26]

4.1. Celková zadluženost vs. nezaměstnanost

Následně je zpracována závislost mezi zadlužeností a nezaměstnaností. Jelikož se lidé mohou dostat do závaznějších finančních problémů již po pár měsících od ztráty zaměstnání, tak se jednoduše zadluží. Dluhy jsou překážkou, nejen pro lidi bez práce, ale i při zaměstnání. Zadluženost pracovníků někdy představuje i komplikaci pro zaměstnance, kteří musejí srážky ze mzdy na splácení řešit. Česko má nejnižší nezaměstnanost v EU, v současné době se pohybuje kolem 3, 8 %. [23]

Z grafu je zřejmé, že zadlužených lidí stále přibývá i přes rekordně nízkou nezaměstnanost. Avšak obecná míra zadluženosti nemá vliv na celkovou zadluženost

domácností. Předpoklad, že zvyšující se míra nezaměstnanosti bude mít vliv na celkové zadlužení domácností, se nepotvrdil. Od roku 2005 do roku 2008 docházelo ke snižování nezaměstnanosti a současně ke zvyšování zadluženosti. Od roku 2008 (po finanční krizi), nezaměstnanost opět roste a zadluženost nadále stoupala.

Obrázek 12: Porovnání celkové zadluženosti s nezaměstnaností

Zdroj: Vlastní zpracování podle [3] [25]

Korelační vztah mezi celkovou zadlužeností a nezaměstnaností ve stejném roce kvantifikuje $r = -0,3988$ (obrázek 13). Veličiny nejsou korelované, neexistuje korelační vztah mezi zadlužeností a nezaměstnaností. Protože závislost je nepřímá, růst nezaměstnanosti způsobil pokles zadluženosti v daném roce o přibližných 40 %.

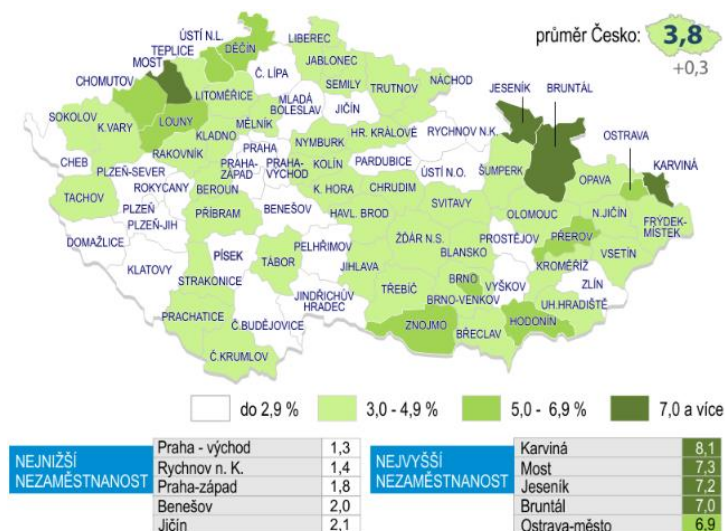
Korelace (Tabulka1)	
Označ. korelace jsou významné na hlad. $p < ,05000$	
N=142 (Celé případy vynechány u ChD)	
Proměnná	Prom2
Prom1	-,3988
	p=,000
Prom2	1,0000
	p=---

Obrázek 13: Korelační analýza v programu STATISTICA

Zdroj: vlastní zpracování

Na obrázku 14 je zobrazena nezaměstnanost v jednotlivých okresech ČR. Světlou barvou jsou zobrazeny okresy s nejnižší nezaměstnaností. Nejmenší počet obyvatel bez práce je tedy v Praze s nezaměstnaností 1,3 %, dále Rychnově nad Kněžnou, Benešově a Jičíně. Naopak nejhorší situace z celé ČR je v okresu Karviná s 8,1 %, Most, Jeseník, Bruntál a Ostrava.

V okrese Pardubice je nezaměstnanost velmi nízká, do 2,9 %. To odpovídá i ekonomické situaci která zde panuje. I z praxe vím, že na poptávku o pracovní místo na administrativní výpomoc v jedné nejmenované společnosti se přihlásilo pouze několik dam, čili zájem byl nižší než bylo původně předpokládáno. [23]

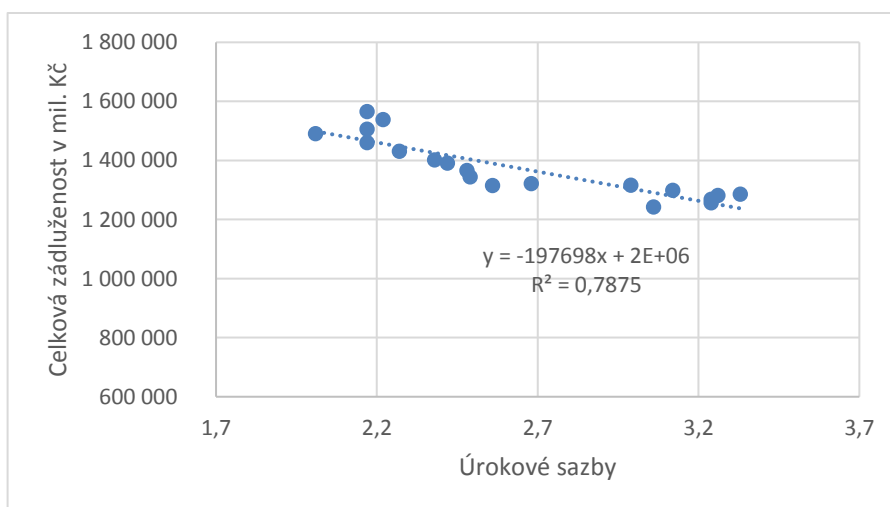
Obrázek 14: Nezaměstnanost v okresech, podíl nezaměstnaných osob ve věku 15-64 let, za prosinec 2017

Zdroj: [23]

4.2. Celková zadluženost vs. úroková míra

V prvních měsících roku 2018 úrokové sazby u hypotečních úvěrů rostly, průměrná úroková sazba se v lednu vyšplhala na 2,28 %. Vzhledem k tomuto nárůstu poklesl i počet uzavřených smluv. Mezi zadlužeností a úrokovou mírou je nepřímá závislost, pokud se zvýší úroková míry o 1 %, tak celková zadluženost klesne o přibližných 200 000 mil. Kč. [13]

Obrázek 15: Lineární regrese

Zdroj: Vlastní zpracování podle [3] [45]

5. DŮSLEDKY ZADLUŽENOSTI V ČR

5.1. Exekuce

Smyslem exekuce je vymožení peněžitého dluhu. Nutnou příčinou každé exekuce je dluh. Exekuci může provádět několik subjektů – soud, soudní exekutor, ale i obecní či krajský úřad nebo finanční úřad. Před samotným prováděním exekuce probíhají dvě soudní řízení. V prvním řízení soud zkoumá, zda dluh opravdu existuje a stanovuje, do kdy má být dlužníkem uhrazen. Pokud dlužník rozhodnutí soudu ignoruje, může se věřitel obrátit na soud podruhé a požádat o nařízení exekuce.

Exekuci nařizuje a zahajuje soud a exekutor jen vykonává jeho rozhodnutí. Nejprve ale musí věřitel rozhodnout o osudu dluhu neboli dlužníka.

Centrální evidence exekucí (CEE) je veřejný seznam, který je veden a spravován Exekutorskou komorou České republiky v souladu s ustanovením § 125 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekučních činnostech, ve znění pozdějších předpisů

Soudní exekutoři do CEE zapisují údaje uvedené ve vyrozumění o zahájení exekuce po zaslání o provedení exekuce do rejstříku zahájených exekucí. Informace v této evidenci slouží především k exekučnímu řízení, zda je proti konkrétní osobě vedena exekuce podle exekučního řádu, který soudní exekutor byl prověřen provedením exekuce, o jakou vymáhanou povinnost se jedná, kdy byl exekutor pověřen k vedení exekuce a zda byla pravomocně odložena či zastavena.

Dlužníci by měli na veškeré výzvy věřitelů, soudů a následně exekutorů reagovat co nejrychleji a hlavně aktivně. Pokud by došlo na exekuci samotnou nejenže se platí dluh, ale taktéž soudní poplatky a náklady na exekuci. [5]

Účelem exekučního řízení je dosáhnout uspokojení daného právního nároku věřitele přiznaného kvalifikovaným způsobem, bez ohledu na ochotu osoby povinné poskytnout takto přiznané plnění. Mezi účastníky exekučního řízení patří níže popsané osoby.

- 1. Oprávněný** – osoba, jejíž pravomocně přiznaná a dospělá pohledávka nebyla dobrovolně uhrazena. Jen tato osoba může v souladu s ustanovením § 37 odst. 2 o exekučním řádu podat návrh na nařízení exekuce.
- 2. Povinný** – osoba, která včas a řádně nesplnila dobrovolně povinnosti uložené jí v exekučním titulu. Majetek povinného je postihován v exekučním řízení.

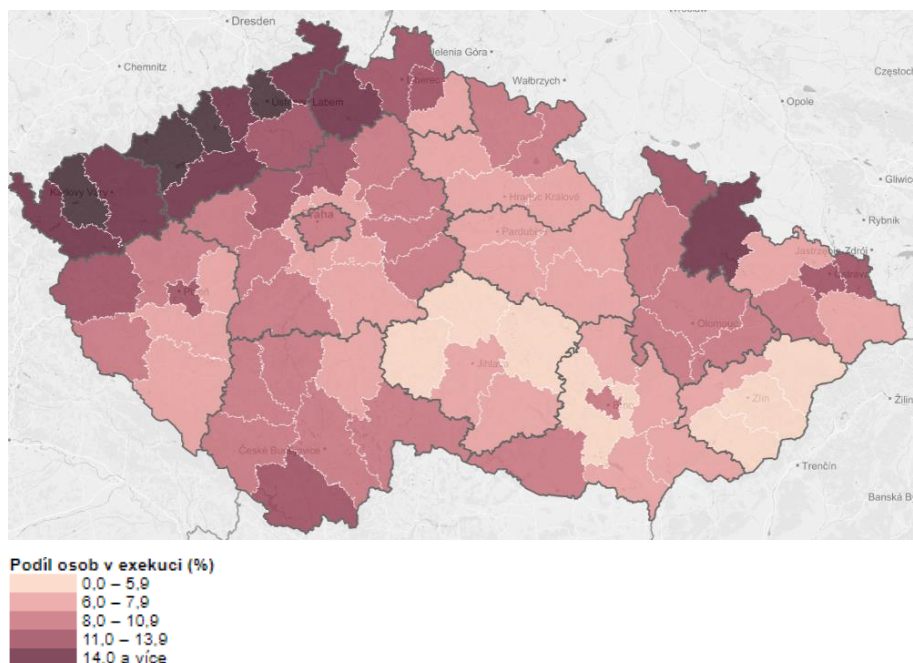
3. Manžel/Manželka – exekučně lze postihnout i majetek, který patří do společného jmění manželů. Při provádění exekuce se nepřihlíží ke smluvním úpravám společného jmění manželů. Je-li postižen společný majetek, stává se účastníkem exekučního řízení ohledně tohoto majetku manžel/manželka osoby povinné. [39]

V roce 2016 bylo nařízeno 680 tisíc exekucí. Nejvíce nových exekucí v roce 2016 bylo zahájeno v Ústeckém kraji (téměř 99 tisíc) a v Praze (téměř 97 tisíc). Největší počet exekucí mají občané ve věku mezi 28–47 let, jde zhruba o 2,6 milionu exekucí, z toho na muže se vztahuje kolem 62 procent všech vedených exekučních případů. V roce 2016 bylo zahájeno zhruba 4 200 exekucí na výživné, 3 300 případů se vztahovalo k výživnému na nezletilé dítě.

Více než polovina exekucí se vztahuje na dluhy do 10 tisíc korun. 49 procent ze všech dlužníků má 4 a více exekucí. U fyzických osob probíhalo v roce 2016 celkem 4,5 milionu exekucí proti 834 tisícům dlužníků, u právnických osob potom 228 tisíc exekucí proti 68 tisícům dlužníků. Celková vymáhaná částka v roce 2016 byla 325 miliard korun, zatímco v roce 2015 to bylo 303 miliardy korun. [8]

Studie prokázala, že každý den je zahájeno 1 836 nových exekucí. To tedy znamená, že každý 10. dospělý člověk je v exekuci. Od určitého počtu exekucí však lidé nejsou schopni své závazky plnit a dostávají se tak do dluhové pasti. Malý vliv na předluženost má finanční gramotnost. Z větší části je to dáno nečekanými událostmi, což například může být rozpad manželství, onemocnění, úmrtí blízké osoby, neúspěšné podnikání, sociální handicap, nebo genderová nerovnost v rodině. Kromě nadměrných dluhů se musejí zadlužení lidé potýkat s nedostatkem prostředků na zajištění jídla a léků, stresem, strachem a nátlaky ze strany věřitelů. Zadlužení lidé se tedy dostávají na okraj společnosti. Žijí v ubytovacích, nebo v azylových domech. [15]

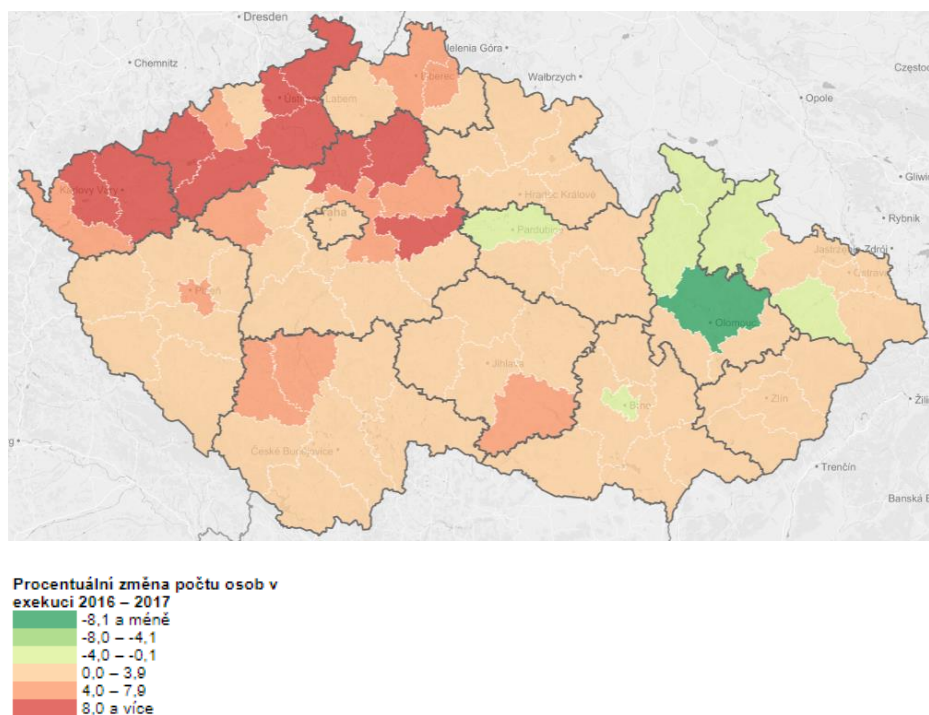
Na obrázku č. 16 je znázorněna mapa České republiky, kde jsou barevně odlišeny podíly osob v exekuci. Čím sytější barva, tím je podíl osob v exekuci vyšší. Jak názorně vidíme, nejhůře je na tom Karlovarský a Ústecký kraj. Naopak nejnižší počet exekucí je v kraji Vysočina a ve Zlínském kraji.

Obrázek 16: Mapa podílu osob v exekuci (%)

Zdroj: [19]

Na obrázku č. 17 je uvedena procentuální změna počtu osob v exekuci mezi roky 2016 a 2017. Barevně jsou odlišeny škály změn. Jak vidíme, nejčtetnější zastoupení má škála od 0,0 % do 3,9 %. Nejvyšší meziroční procentuální nárůst byl v Karlovarském a Ústeckém kraji. Naopak ke zlepšení došlo v Olomouckém kraji a beze změny zůstal Pardubický kraj.

Obrázek 17: Procentuální změna osob v exekuci mezi lety 2016 až 2017

Zdroj: [19]

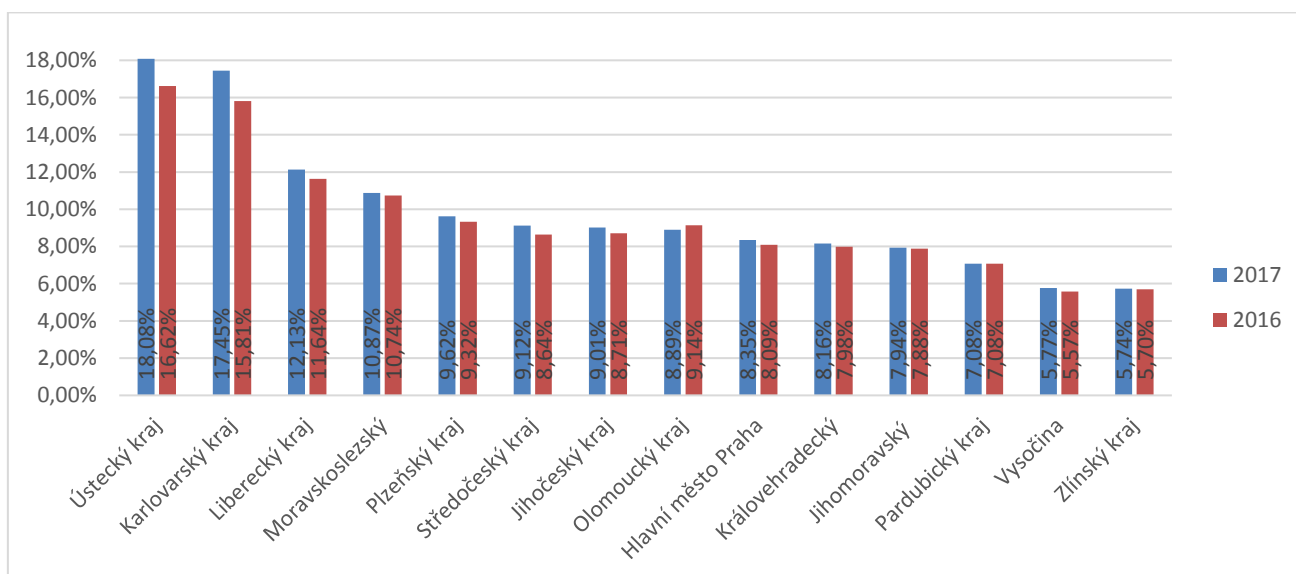
Následující tabulka zobrazuje meziroční rozdíly celé České republiky ohledně exekucí. Můžeme tedy vidět, že počet osob v exekuci i celkový počet exekucí neustále roste. U exekučně vymáhané částky a průměrné jistiny na osobu je zde pokles, jelikož data uvedená v roce 2017 jsou pouze za fyzické osoby na rozdíl od roku 2016, kde jsou zahrnuty i právnické osoby. **Celková vymáhací jistina pro rok 2017 je 239 mld. Kč, celkem je v Česku 863 tisíc lidí v exekuci, proti nimž je vedeno 4,67 milionů exekucí.** [19]

Tabulka 3: Meziroční rozdíly týkající se exekuce

Celá Česká republika	2017	2016
Počet osob v exekuci	863 tis.	832 tis.
Podíl osob v exekuci	9,70 %	9,30 %
Celkový počet exekucí	4,67 mil.	4,46 mil.
Exekuční vymáhaná jistina	239 mld.	325 mld.*
Průměrná jistina na osobu	277 tis.	390 tis.*
Osoby se 3 a více exekucemi	493 tis.	489 tis.
Osoby s 10 a více exekucemi	151 tis.	145 tis.

Zdroj: [19]

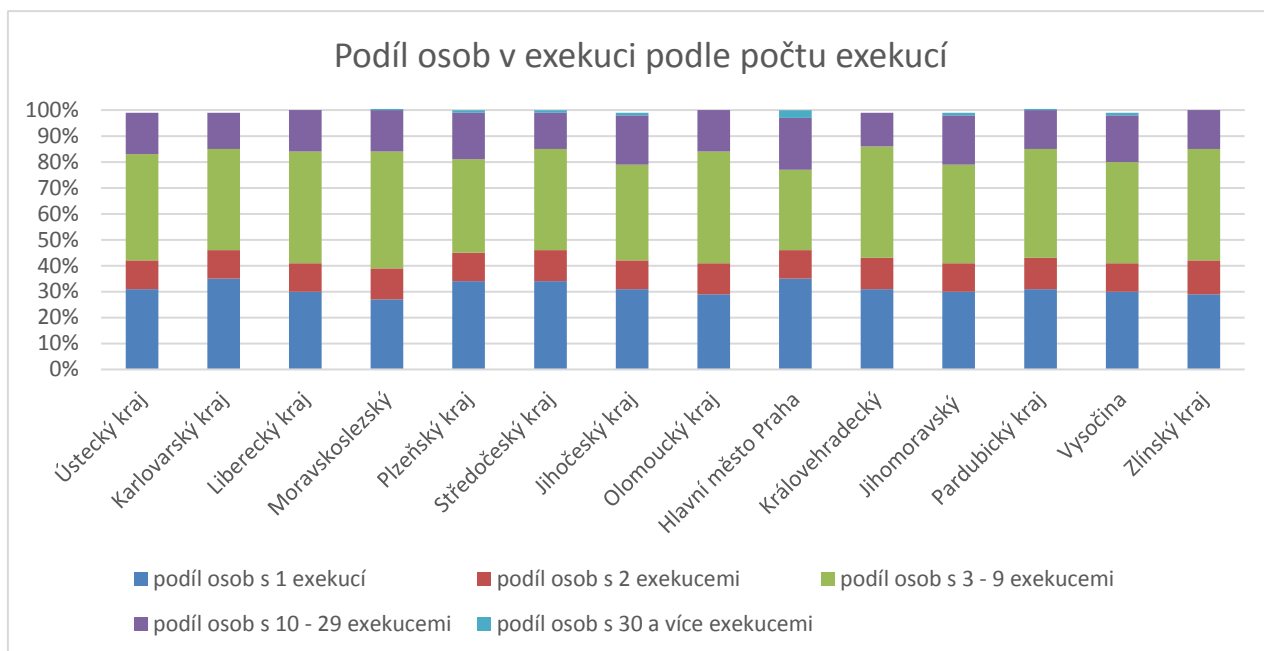
Obrázek č. 17 porovnává podíly osob v exekuci mezi lety 2017 a 2016. Největší podíl osob v exekuci pro uvedené roky je v Ústeckém kraji (18,08 %), toto prvenství je velmi alarmující, jelikož dvojnásobně přesahují celorepublikový průměr. Každý pátý člověk starší patnácti let je zde v exekuci, každý desátý se potýká se třemi a více exekucemi. Nejlepší situace je ve Zlínském kraji (5,74 %), což je razantní rozdíl. Téměř v každém kraji došlo k meziročnímu nárůstu podílu osob v exekuci mimo kraj Olomoucký a Pardubický.

Obrázek 18: Podíl osob v exekuci pro rok 2016 a 2017

Zdroj: [19]

Další porovnání krajů se týká podílu osob s exekucí. Největší zastoupení má kategorie od 3 do 9 exekucí, která dominuje v Moravskoslezském kraji s 45 % podílem osob, největší podíl osob s 30 a více exekucemi je Praze. **Nejvíce 493 tisíc lidí má tři a více exekucí, z toho 150 tisíc má dokonce deset a více exekucí.**

Obrázek 19: Podíl osob v exekuci podle počtu exekucí

Zdroj: Vlastní zpracování podle [19]

5.2. Insolvence

Pod pojmem insolvence je myšleno soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkův úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení. Dlužník, tedy fyzická nebo právnická osoba se může částečně nebo úplně zbavit svých dluhů. Dlužníkovy dluhy se po tomto řízení vynulují. Z právního hlediska je insolvence chápána jako platební neschopnost dlužníka splácet své dluhy řádně a včas. Insolvenční řízení začíná podáním insolvenčního návrhu u příslušného insolvenčního soudu.

Úpadek dlužníka z důvodu platební neschopnosti může nastat za následujících předpokladů:

- pohledávky jsou vůči dvěma a více věřitelům,
- pohledávky jsou po splatnosti více jak 3 měsíců,
- pohledávky nejde vymoci výkonem rozhodnutí nebo exekucí,
- dlužník není schopen tyto pohledávky uhradit,

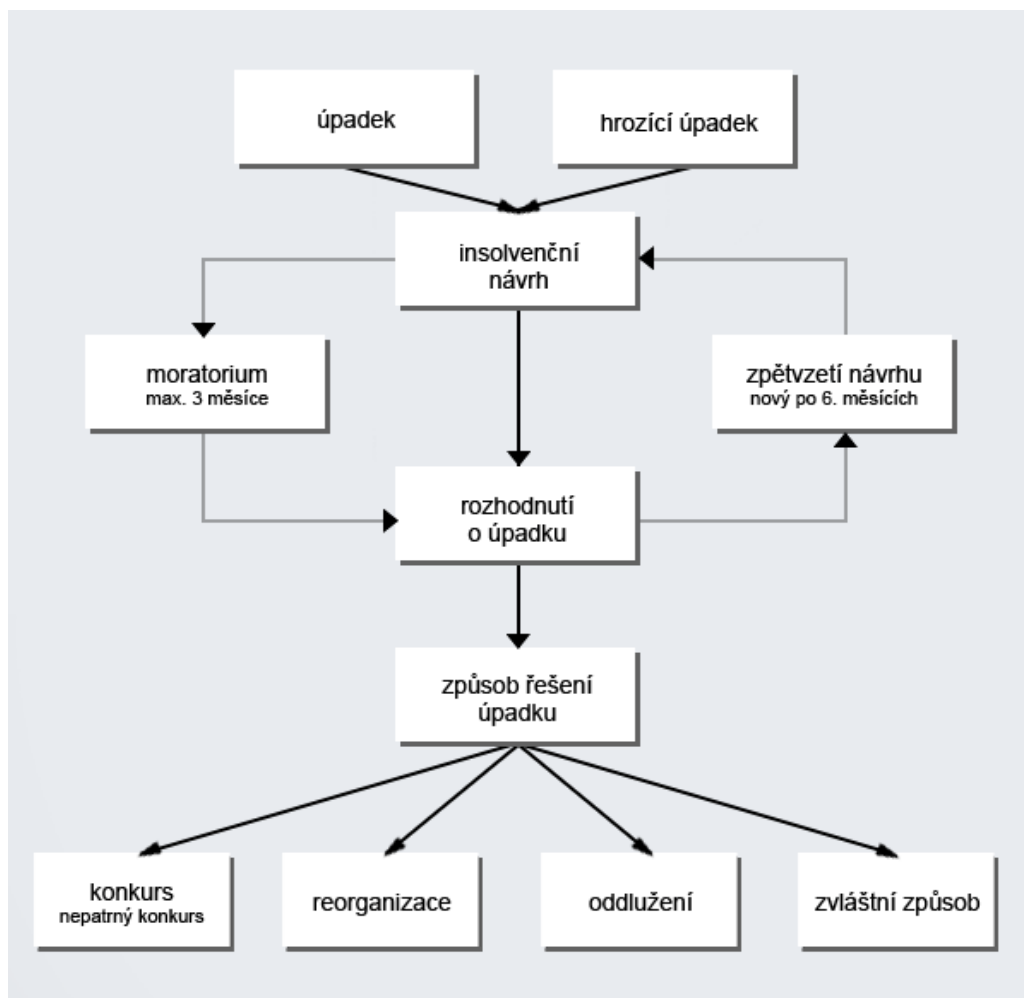
- dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků,
- dlužník nesplnil povinnosti předložit seznam svého majetku, závazků a zaměstnanců, kterou mu uložil insolvenční soud.

V první fázi insolvenčního řízení rozhodne soud, zda jsou splněny podmínky pro řešení majetkových problémů dlužníka tím, že rozhodne o úpadku. Ve druhé fázi následně soud rozhodne o způsobu řešení úpadku. [39]

Insolvenční řízení lze zahájit jen na návrh a zahajuje se dnem, kdy insolvenční návrh dojde příslušnému soudu. Smyslem institutu moratoria je poskytnout dlužníkovi možnost, aby se s věřiteli vyrovnal ještě před proběhnutím insolvenčního řízení, a to tím, že po dobu jeho trvání nelze rozhodnout o úpadku.

Pokud soud rozhodne o úpadku, nastávají situace zřejmé z následujícího obrázku.

- **Konkurs**, na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty tím, že neuspokojené pohledávky, nebo jejich části zanikají, pokud zákon nestanoví jinak.
- **Reorganizace** – při tomto řešení může dlužník i nadále vyvíjet podnikatelskou činnost, avšak pouze v mezích reorganizačního plánu, který sleduje ozdravení provozu dlužníkovy podniku a uspořádání vzájemných vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli.
- **Oddlužení** umožňuje řešit úpadek právnických osob, které nejsou považovány za podnikatele a současně nemají dluh z podnikání, nebo fyzických osob, které nemají dluh z podnikání. Dluhy se konsolidují tak, aby nezajištění věřitelé byli uspokojeni částečně a zajištění z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění a od placení zbytku dluhu byl dlužník osvobozen.
- **Zvláštním způsobem** jsou řešeny úpadky finančních institucí (banky, pojišťovny, obchodníci s cennými papíry). [14]

Obrázek 20: Průběh insolvenčního řízení

Zdroj: [14]

5.2.1. Insolvenční rejstřík

Tento rejstřík je informačním systémem veřejné správy. Jeho úlohou je zajistit maximální míru publicity o investičním řízení a umožnit sledování průběhu. Je to veřejně přístupný rejstřík, není nutné ověřovat totožnost žadatele. V rejstříku je možné vyhledávat buď na základě identifikačního čísla, nebo podle osobních údajů. [39]

5.2.2. Novela insolvenčního zákona

Cílem této novely je vstup do procesu oddlužení i lidem, kteří nejsou dlouhodobě schopni splácet své dluhy. Nachází se tedy v dluhové pasti a aktuální podmínky oddlužení nesplňují.

Klíčové parametry:

- nově 3 pásma v procesu oddlužení: 3 roky při splacení 50 % a více hodnoty pohledávek, 5 let při splacení 30 % až 49 % a 7 let při splacení méně než 30 %,

- nově kombinace prodeje majetku a splátkového kalendáře,
- některé dluhy nelze odpustit a zůstávají i po skončení oddlužení (například výživné, náklady škody),
- zůstává povinnost hradit pravidelně náklady insolvenčního řízení (procesu oddlužení), při sedmi leté variantě se jedná celkem o 92 000 korun.

Očekávané společenské přínosy:

- snížení práce načerno a růst zaměstnanosti (návrat osob do ekonomicky aktivního života), zvýšení příjmů státního rozpočtu z daní a sociálního pojištění,
- snížení výdajů státního rozpočtu na sociální dávky, zdravotní péči, prevenci,
- snížení recidivy (opakované upadnutí do nežádoucí situace),
- ochrana dětí vyrůstajících v beznadějně předlužené domácnosti, snížení frustrace a sociálního napětí,
- návrat osob do bankovního systému (odblokování účtů),
- vyšší produktivita práce a lepší využití lidského kapitálu k růstu HDP,
- výrazné snížení administrativní zátěže pro zaměstnavatele (oproti exekucím),
- růst počtu nových podnikatelů,
- zvýšení příjmů věřitelů z nedobytných pohledávek (zejména z dlužníků s více exekucemi).

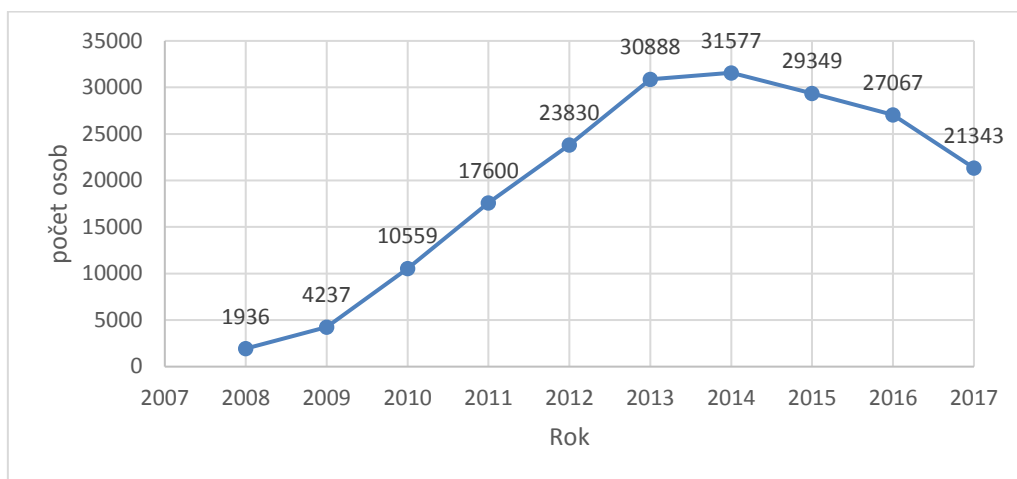
Česká republika je z okolních zemí jediná, která ještě blokuje přístup do procesu oddlužení velké části lidí v dluhové pasti. [24]

Obrázek 21: Porovnání ČR s okolními státy dle procesu oddlužení

Zdroj: [24]

Na obrázku 22 je znázorněn vývoj insolvenčních návrhů u fyzických osob (spotřebitelů), který v posledních třech letech vykazuje klesající tendenci. Vedle příznivých podmínek na trhu práce a rostoucích platů v roce 2017 pravděpodobně přispěla i změna Insolvenčního zákona, která od 1. 7. 2017 nastavila povinnost akreditace při poskytování služeb v oblasti oddlužení. Záměrem taktéž bylo ochránit dlužníky před lichvářskými platbami poskytovatelům poradenských služeb. [48]

Obrázek 22: Insolvenční návrhy spotřebitelů

Zdroj: [48]

5.3. Osobní bankrot

Osobní bankrot (institut oddlužení) je nový způsob zbavení se dluhů, které dlužník nezvládl splácet.

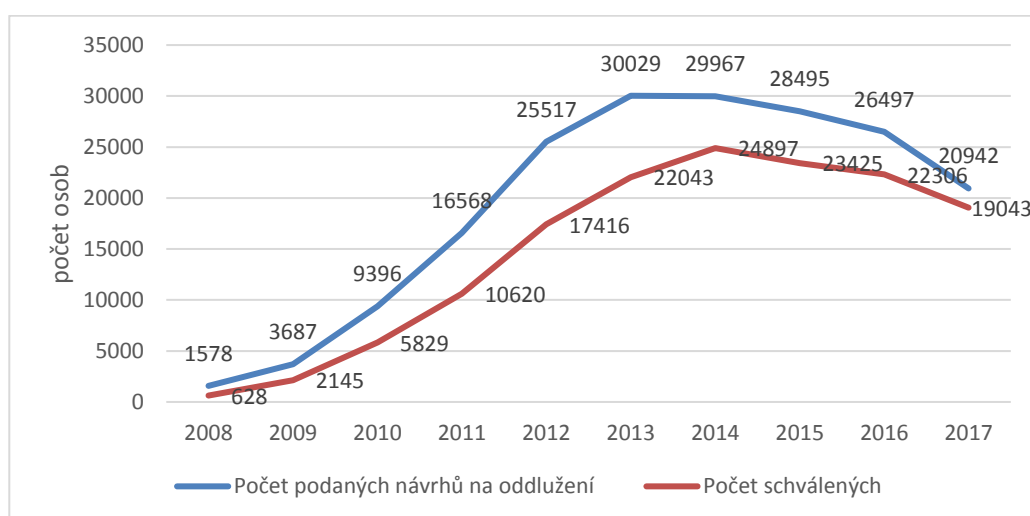
Výhody oddlužení, respektive osobního bankrotu:

- zastavení narůstání úroků,
- ochrana před exekucí – exekuci lze nařídit, ale nelze vykonat proti dlužníkovi, který je v osobním bankrotu,
- ochrana před vymáháním splácení dluhů jinou cestou, než kterou určí rozhodnutí soudu,
- možnost zbavení se dluhů prostřednictvím splátkového kalendáře po dobu pěti let,
- sloučení všech splátek do jedné měsíční splátky,
- není nutné uhradit 100 %, minimální částka nutného uhrazení je 30 %.

Hlavní podmínky využití možnosti oddlužení:

- dluhy nesmí být z podnikání,
- dlužník má více věřitelů (minimálně dva),
- dlužník má peněžité závazky po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti,
- dlužník není schopen splácet své dluhy po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti,
- dlužník nebyl v posledních pěti letech pravomocně odsouzen za trestný čin majetkové či hospodářské povahy,
- dlužník, který má zaměstnání nebo jiný pravidelný příjem (např. starobní důchod nebo rentu),
- dlužník, který ke svým dluhům přistupuje odpovědně a chce je řešit. [39]

Insolvenci fyzických osob je možné řešit oddlužením. Oddlužení probíhá buď formou zpeněžení majetku dlužníka, nebo plněním splátkového kalendáře, kdy dlužník musí během 5 let splatit věřitelům alespoň 30 % dluhu. Pokud dlužník není schopen řešit úpadek oddlužením, je prohlášen konkurz. V roce 2017 požádalo o oddlužení celkem 20 942 osob, z toho bylo oddlužení povoleno v 19 043 případech, to odpovídá 90,93 %. Procento povolených oddlužení se v roce 2017 zvýšilo. V roce 2016 bylo z celkových 26 497 žádostí povoleno u 22 306 osob, to odpovídá jen 84 %. Oddlužení formou zpeněžení majetku využilo v průběhu roku 2017 celkem 422 dlužníků. V ostatních případech bylo oddlužení řešeno nastavením splátkového kalendáře. [48]

Obrázek 23: Oddlužení – osobní bankroty v ČR

Zdroj: [48]

6. MOŽNOSTI SNIŽOVÁNÍ RIZIK NESPLÁCENÍ ÚVĚRU OBYVATEL ZE STRANY POSKYTOVATELŮ

6.1. Zajištění úvěru

Pojmem zajištění úvěru rozumíme veškerá opatření prováděná bankou s cílem zajistit řádné splácení úvěru včetně úroků. Obecně platí, že čím je úvěr rizikovější a čím je doba splatnosti delší, tím kvalitnější musí být způsob zajištění.

K nejdůležitějším nástrojům využívaným k zajištění úvěrů patří:

- prověrka úvěrové způsobilosti, tedy bonita klienta. Klient předkládá bance požadované dokumenty,
- limitování výše úvěru pro jednotlivé klienty.

Nejčastěji banky využívají osobní zajištění, kdy bance ručí třetí osoba (ať už fyzická nebo právnická), dále to je věcné zajištění, které bance dává právo na určité majetkové hodnoty (např. nemovitosti). Další možnost je směnka. Nejedná se o instrument platební nebo úvěrový, ale pouze zajišťovací. Vystavuje ji příjemce úvěru ve prospěch banky a zpravidla jako bílanku směnku (není vyplněna směnečná suma). Směnky nebývají uváděny do oběhu, ale zůstávají deponovány u banky. V případě, že dlužník nesplní vůči bance své závazky, je banka oprávněna doplnit směnku dosud nesplacenou dlužnou částkou včetně úroků a předložit ji k proplacení. V případě řádného splacení úvěru (i úroků) banka vrátí směnku zpět dlužníkovi.

Banky si sestavují úvěrový profil klienta za použití bodové metody (credit scoring). U občanů mimo jiné rozhodují výše výplaty, forma bydlení a nejvyšší dosažené vzdělání. Tyto údaje se zadají do bankovního systému, které automaticky vyhodnotí, zda žadatel úvěr dostane nebo ne. U fyzické osoby banky běžně vycházejí z těchto údajů: měsíční příjem, měsíční výdaje (životní minimum), rodinný stav, věk, pohlaví, druh zaměstnání, délka pracovního poměru, regionální příslušnost, druh bydlení, počet dětí a míra zadlužení.

O úrokové míře neprobíhají jednání, ale klient je dostane spočítané systémem. Dlouhodobější klient banky dostane nižší úrokovou míru. Naopak mladý muž bez ženy dostane vyšší úrokovou míru, protože je rizikovější. Ženy jsou obecně svědomitější než muži a nejdou do nadměrného úvěrového rizika a zadlužují se méně, a proto mají u banky lepší hodnocení. [16]

Některé banky používají metodu založenou na chování (behaviour). Používají se k hodnocení stávajících klientů, u kterých jsou již dostupná data o jejich chování. Vycházejí z vývoje zůstatků na kreditních, nebo debetních účtech. Překračování kreditních a debetních účtů, historie počtu dní po splatnosti, objem nesplacených úvěrů, nebo počet plateb poplatků. [16]

6.2. Registry dlužníků

6.2.1. Bankovní registr úvěrových informací

Bankovní registr klientských informací (BRKI) je společná externí informační databáze bank, která umožňuje výměnu informací o klientech vzájemně mezi bankami, jež jsou zapojeny do tohoto registru. Provozovatelem BRKI je společnost Czech Banking Credit Bureau, a.s., která je vlastněna pěti zakládajícími bankami. Fungování BRKI bylo opakovaně konzultováno a odsouhlaseno s Úřadem pro ochranu osobních údajů a Českou národní bankou tak, aby vyhovovalo všem příslušným právním normám a předpisům v naší zemi.

Obsahem BRKI jsou jak pozitivní, tak i negativní informace o bonitě, důvěryhodnosti a platební morálce klientů bank, tedy členů registru BRKI. Bankovní registr obsahuje informace o smluvních (úvěrových) vztazích mezi bankami a jejich klienty.

Aktuálně je do tohoto registru zapojeno 25 bank a stavebních spořitelen (jako jsou například: Air Bank a.s., Česká spořitelna, a.s., Fio banka, as., Komerční banka, a.s., Modrá pyramida stavební spořitelny, a.s., Stavební spořitelna České spořitelny, a.s. a další.)

V registru BRKI jsou zpracovány údaje v rozsahu:

- osobní identifikační údaje klienta, které poskytl bance v souvislosti s úvěrem,
- informace o úvěru,
- informace o plnění závazků klienta vůči bance, které slouží k posouzení bonity a důvěryhodnosti klienta.

Do registru jsou poskytovány informace o fyzických osobách občanech, tak podnikatelích. V BRKI jsou vedeny informace o stávajících klientech bank, ale i o potenciálních klientech bank, kteří o úvěr, financování či o výdeji kreditní karty teprve žádají.

BRKI nabízí:

- jednotlivým uživatelům nejen pohled na současný stav zadlužení klienta, ale také zpětně na historické hodnoty,

- informace jsou měsíční na pravidelné bázi aktualizovány. Pro potřebu vzájemného informování bank jsou zde uchovávány po dobu trvání smluvního (úvěrového) vztahu mezi klientem a bankou po dobu delší než 4 let po jeho ukončení. [1]

V tiskové zprávě ze dne 12. 3. 2018 je uvedeno, že celkový dluh obyvatel v ČR činil ke konci roku 2017 celkem 2,14 bilionu korun a meziročně vzrostl o 177,5 miliardy korun, tedy o 9 %. Průměrná částka hypotečních úvěrů přesáhla 2 miliony korun. Současně se opět výrazně snížil objem dluhu ohroženého nesplacením, tedy takového, u kterého nebyly zaplacený tři po sobě jdoucí splátky na 39 miliard korun, tedy o 5 miliard méně než ke konci roku 2016. Za poklesem stojí především rekordní snížení ohroženého dlouhodobého dluhu o 18 %. Na celkové výši dluhu se z 79,5 % podílel dlouhodobý dluh. Jeho výše dosáhla 1,7 bilionu korun. Na krátkodobý dluh připadalo 439,5 miliardy korun. Toto vše vyplývá z údajů Bankovního a Nebankovního registru klientských informací.

Za rychlým nárůstem objemu celkového dluhu stojí především zvyšující se částky, které si lidé půjčují. Zatímco počet lidí s úvěry stagnuje, průměrná částka krátkodobého dluhu dosáhla 180 tisíc korun na jednoho klienta. Průměrná částka u dluhů na bydlení poprvé v historii přesáhla částku 1,5 milionu korun na jednoho klienta. Dluhy určené na bydlení představují zejména hypoteční úvěry doplněné o úvěry ze stavebního spoření. Za zvýšení průměrné částky dlouhodobého dluhu mohou rostoucí ceny nemovitostí ve velkých městech.

Bankovní a Nebankovní registr společně evidovaly koncem roku 2017 celkem 3 046 186 klientů s nějakou formou úvěru, což je o 3 928 klientů méně než před rokem. Z nichž 614 tisíc mělo pouze dlouhodobý dluh, 1,93 milionu klientů pouze krátkodobý dluh a 506 tisíc klientů potom mělo jak úvěr na bydlení, tak krátkodobou spotřebitelskou půjčku. Celkový počet evidovaných smluv v obou registrech činil 5,81 milionu smluv, z toho 1,37 milionu smluv s dlouhodobým dluhem a 4,43 milionu smluv s krátkodobým dluhem. [41]

Dále z tiskové zprávy vyplývá, že Praha je krajem s největším dluhem obyvatelstva vůči bankám a finančním institucím. Na jednoho obyvatele Prahy připadá v průměru dluh ve výši 285 tisíc korun, zatímco v Ústeckém kraji jde o 146 tisíc korun na jednoho obyvatele. Dluh obyvatel Prahy je přitom tvořen především úvěry na bydlení. V průměru se dlouhodobý dluh podílí s celkovým zadlužením obyvatel v ČR 79,5 %, v Praze tento podíl dosahuje 87 %. Oproti Ústeckému kraji, kde úvěry na bydlení tvoří pouze 68,5 % celkového dluhu obyvatel, což je nejmenší podíl ze všech krajů.

Největší poptávka po úvěrech na bydlení je na Královéhradecku (zde má úvěr ze stavebního spoření či hypotéku 11,6 % obyvatel kraje). O krátkodobý dluh, tedy takový,

kteřý není primárně určen na bydlení, ale na spotřebu, mají zájem obyvatelé Karlovarska, kde téměř 29 % obyvatel tohoto kraje má určitou formu krátkodobého dluhu. V porovnání nejméně je tomu v Pardubickém kraji, tedy 19,9 % obyvatel. Největší částky na spotřebu si lidé půjčují na Vysočině. Na jednoho klienta zde připadá v průměru dluh ve výši 197 tisíc korun. Je též zajímavé, že obyvatelé Vysočiny mají nejvyšší půjčky na spotřebu, s tím, že nejlépe splácejí krátkodobé půjčky. Lidé tedy v tomto kraji nejlépe splácí krátkodobé dluhy z celé ČR. Dále po tomto kraji dobře splácejí Pražené, nejhůře je tomu v Ústeckém a Karlovarském kraji.

Objem nesplaceného dluhu z hypoték a úvěru ze stavebního spoření meziročně výrazně klesl ve všech krajích ČR. V pěti krajích se snížil dokonce o více než pětinu. Nejvíce v Praze, kde se meziročně objem ohroženého dlouhodobého dluhu snížil o 26,5 %. Nejvyšší podíl ohroženého dluhu vůči celkovému dlouhodobému dluhu je v Karlovarském kraji (1,5 %) a Ústeckém kraji. Nejméně potom v Praze a Jihomoravském kraji, kde je nesplácením ohroženo pouze 0,6 % objemu dlouhodobých dluhů. Podíl tedy není vyšší než 1,5 %. [42]

6.2.2. Nebankovní registr klientských informací

Nebankovní registr klientských informací (NRKI) je společná externí informační databáze společností (věřitelských subjektů), které působí v oblasti leasingu a splátkového prodeje.

Zájmové sdružení právnických osob CNCB - Czech Non-Banking Credit Bureau, z.s.p.o, bylo založeno v roce 2004 za účelem zajištění a zprostředkování vzájemného informování věřitelských subjektů (leasingových a úvěrových společností). CNCB shromažďuje od věřitelských subjektů údaje o jejich klientech, zajišťuje jejich zpracování a provozuje Nebankovní registr klientských informací. Zakladatelem sdružení je sedm společností působících v oblasti leasingu a splátkového prodeje. V současné době má tato organizace 43 uživatelů (mezi než například patří: Cofidis s.r.o., Home Credit a.s., PROFI CREDIT s.r.o., Zonky s.r.o.)

CNCB zároveň provozuje klientské centrum, které zpracovává a vyhotovuje žádosti o výpisy z NRKI pro fyzické i právnické osoby, které o výpis písemně nebo osobně požádají. Dalšími osobami podílejícími se na zpracování informací v Nebankovním registru jsou CRIF – Czech Credit Bureau, a.s. a společnosti CRIF S.o.A.

V registru NRKI jsou zpracovány údaje v rozsahu:

- osobní identifikační údaje klienta, které poskytl věřiteli – členu sdružení v souvislosti s obchodním (úvěrovým) vztahem,

- informace o obchodním (úvěrovém) vztahu,
- informace o plnění závazku klienta vůči věřiteli, které slouží k posouzení bonity a důvěryhodnosti klienta.

Do registru jsou taktéž poskytovány informace jak o občanech, tak i o podnikatelích. Jsou zde vedeny informace o stávajících klientech, ale i o potencionálních klientech, kteří o leasingový nebo splátkový produkt teprve žádají, a kteří věřiteli dali souhlas se zpracováním osobních údajů a použití rodného čísla.

Údaje obsažené v rámci NRKI jsou pravidelně měsíčně aktualizovány a jsou uchovávány pro potřebu vzájemného informování věřitelských subjektů a po dobu trvání veškerých věřitelských povinností klienta vůči uživateli NRKI a po dobu dalších 4 let po splnění všech závazků klienta. Pokud požadovaná smlouva nebyla uzavřena, jsou informace uchovávány ještě po dobu šesti měsíců ode dne podání žádosti. Po uplynutí doby jsou informace blokovány. Po uplynutí blokování, tedy 5 let budou informace automaticky zlikvidovány. [21]

6.2.3. Solus

Solus je externí informační databáze klientských informací, do níž zasílají data jak bankovní, tak nebankovní subjekty (členové sdružení SOLUS). **Ke konci roku 2017 bylo v registru fyzických osob SOLUS zapsáno 635 tisíc dospělých občanů ČR s nesplaceným závazkem po splatnosti.** Je to o 15 tisíc občanů méně než na konci roku 2016. Faktorem tohoto zlepšení je zejména nový zákon o ochraně spotřebitele, který od června 2016 umožňuje zařadit informace do negativního registru i bez souhlasu klienta. Tato změna zlepšuje informovanost o klientech. Zároveň nový zákon o spotřebitelském úvěru od finančních institucí jasně vyžaduje **důkladné prověření schopnosti klienta splácet půjčku ještě před podpisem úvěrové smlouvy.**

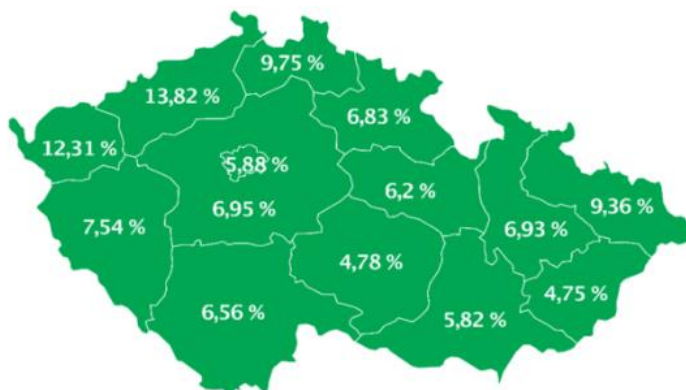
Obsahem databáze SOLUS jsou taktéž informace o občanech a podnikatelích, neplnících své povinnosti řádného splácení finančních závazků vůči alespoň jednomu členu sdružení SOLUS. **Jedná se tedy o informace negativního charakteru.**

Banka využívá z databáze SOLUS následující informace:

- jméno, příjmení, rodné číslo, adresu,
- informaci o tom, které z kritérií pro zařazení do databáze SOLUS daný subjekt naplnil (negativní příznak, typ produktu s negativním příznakem, počet splátek

po splatnosti a celkovou výší dluhu a také datum vzniku, uhrazení, převedení a odpisu dluhu). [22]

K 31. prosinci roku 2017 evidoval SOLUS v Registru FO 7,32 % dospělých občanů ČR. **Celková dlužná částka po splatnosti přesáhla 50,6 mld. Kč.** Opět vidíme, že nejhorší situace je na Ústecku a Karlovarsku a nejlepší situace je ve Zlínském kraji a na Vysočině.

Obrázek 24: Podíl počtu osob se závazkem po splatnosti na celkovém počtu obyvatel ve věku 18 let a více v jednotlivých krajích

Zdroj: [22]

6.2.4. Centrální registr úvěrů

Centrální registr úvěrů (CRÚ) je informační systém, který soustřeďuje informace o úvěrových závazcích fyzických osob podnikatelů a právnických osob (s výjimkou bank a poboček zahraničních bank). V tomto registru tedy nejsou evidovány spotřebitelské úvěry fyzických osob ani hypoteční úvěry fyzických osob.

Účastníkem CRÚ jsou všechny banky a pobočky zahraničních bank působící na území ČR a další osoby, stanoví-li tak zákon. Informace jsou měsíčně aktualizovány. Přístup k informacím je umožněn jednotlivým účastníkům a České národní bance v rozsahu potřebném pro zajištění provozu. V CRÚ jsou registrovány rovněž úvěrové závazky právnických osob vůči věřitelům v zemích EU, které si na základě mezinárodní dohody vzájemně vyměňují informace.

Obsah databáze CRÚ:

- identifikační údaje klienta (IČO, právní forma, obchodní název, adresa sídla),
- hodnoty pohledávek (celková výše pohledávky, aktuální zůstatek pohledávky, datum vzniku a údaje o splatnosti, jistina a úrok po splatnosti, měna, typy zajištění),
- údaj o zemi registrace závazku klienta. [4]

7. MOŽNOSTI SNIŽOVÁNÍ RIZIK NESPLACENÍ ÚVĚRU OBYVATEL ZE STRANY DLUŽNÍKŮ

7.1. Finanční plán

Finanční plán znamená, že si uvědomíme své cíle a k nim přiřadíme nějaké peníze. Jestliže před sebou máme jakýkoliv cíl, musíme si na něj nashromáždit peníze. V oblasti osobních financí často nemáme rozumný plán. Mnoho lidí žije od výplaty k výplatě a netvoří si tak žádné rezervy. Pokud nastane nějaká nehoda mají problém. Přejde najednou nečekaný výdaj např. 10 000 Kč, musí si půjčovat a stojí na pokraji dluhové pasti. Situace by se značně zlepšila, kdyby na ni byli připraveni a kdyby měli finanční rezervy. Finanční plánování je o moudrosti našich babiček, které měly rezervy „pro strýčka příhodu“. [35]

Plánování by mělo opisovat finanční potřeby a respektovat osobní životní cíle i cíle rodiny.

Osobní nebo rodinný rozpočet představuje **START** zvládnutí osobních financí. Je to pět kroků, které napomáhají k zvládnutí osobních financí a rodinného rozpočtu.

- Sepsat si své příjmy.
- Trochu času věnovat shrnutí svých měsíčních výdajů.
- Analyzovat, zda příjmy pokrývají stávající výdaje,
- Rozumově zvážit a přizpůsobit výdaje.
- Třebaže vše funguje, čas od času rozpočet přehodnotit.

„Pět pé“ rodinného rozpočtu

- **PŘEHLED** nad svými výdaji („mám představu, na co peníze vynakládám“).
- **PLÁN**, tedy rozpočet svých financí („mám přehled o svých příjmech a výdajích“).
- **PŘEDPOKLAD** naplnění sledovaných cílů a závazků („vím, co si mohu dovolit a dělám vše pro to, abych si mohl dovolit víc“).
- **POCHOPENÍ** nutnosti úspor („dělám vše pro to a vím, že mám rezervu na nepředvídatelné události“).
- **PRINCIP** návyk, který pomáhá předcházet a zvládnout své dluhy („mám svůj rozpočet a svou finanční situaci pod kontrolou“). [39]

7.2. Finanční gramotnost

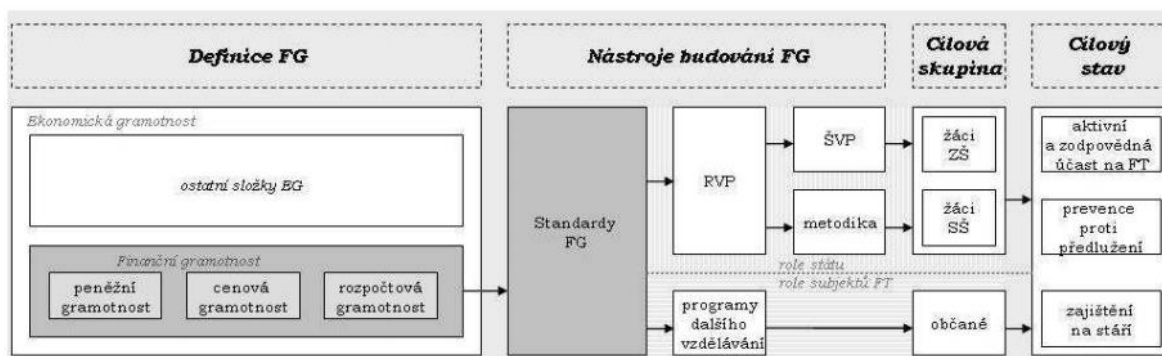
Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana k tomu, aby finančně zabezpečil jak sebe, tak i rodinu a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen vést jak osobní, tak i rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.

Finanční gramotnost zahrnuje tři složky:

- **Peněžní gramotnost**, správa hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi. Správa běžných účtů a platebních nástrojů.
- **Cenová gramotnost**, porozumění cenovým mechanismům a inflaci.
- **Rozpočtová gramotnost**, správa osobního a rodinného rozpočtu (schopnost stanovovat finanční cíle, rozhodovat o alokaci finančních zdrojů), která zahrnuje i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Dále je to správa finančních aktiv a správa finančních závazků (úvěry nebo leasing), schopnost mezi sebou jednotlivé produkty či služby porovnávat a volit ty nejvhodnější s ohledem na konkrétní životní situaci.

Finanční gramotnost je specializovanou součástí ekonomické gramotnosti, která zahrnuje např. schopnost zajistit si příjem, zvažovat důsledky osobních rozhodnutí na současný a budoucí příjem, orientaci na trhu pracovních příležitostí a schopnost rozhodovat o výdajích. Další součástí gramotnosti jsou makroekonomické aspekty a oblast daňová, která je jednou ze složek klíčových kompetencí. Tedy znalostí, dovedností a hodnotových postojů, které by měl občan mít, aby se dokázal uplatnit ve společnosti.

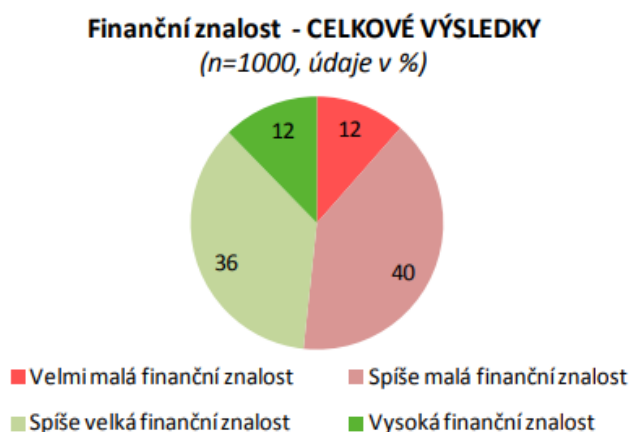
Z definice finanční gramotnosti vycházejí konkrétní standardy, které stanovují ideální úroveň pro různé cílové skupiny, tedy cílový stav finančního vzdělání pro různé stupně vzdělání. Standardy jsou implementovány do rámcového vzdělávacího programu – RVP (u počátečního vzdělání na ZŠ a SŠ) nebo slouží jako východisko při tvorbě vzdělávacích programů a aktivit směřujících k rozvoji a zvyšování úrovně a znázorněné na následujícím obrázku. [36]

Obrázek 25: Standardy finanční gramotnosti

Zdroj: [36]

Níže je zobrazen koláčový graf, který uveřejnilo Ministerstvo financí na základě měření finanční gramotnosti v roce 2015. Celkem 48 % osob má vyšší úroveň finanční gramotnosti (z toho 12 % české populace má finanční znalost velmi vysokou, získala v testu více než 66 % bodů). Celkem 52 % lidí má nižší úroveň finanční znalosti (z toho 12 % populace má finanční znalost velmi nízkou, získala v testu méně než 33 % bodů). [20]

Obrázek 26: Finanční znalost v ČR za rok 2015

Zdroj: [20]

7.3. Rady k odpovědnému zadlužování

Na počátku je nějaká vytoužená věc, kterou si potřebujeme pořídit a nedostatek finančních prostředků nám k tomu brání. Jedním z řešení je vzít si půjčku a postupně ji splácet. Za normální situace by se nic tak hrozného nedělo, ale v nejisté době se nenápadně projevují finanční a ekonomické krize a výdaje tak převyšují příjmy. Shrnutím názorů ekonomů z bankovních a nebankovních institucí lze zkompletovat desatero pravidel odpovědného zadlužování platných pro domácnosti.

1. **Nepůjčuji si na zbytečnosti** – nejdříve je dobré si rozmyslet, zda předmět nebo službu, kterou si chci s pomocí úvěru pořídit nutně potřebujeme. Nekupuji si novou plazmovou televizi jen proto, že ji mají sousedé.
2. **Nepřeplácím životnost** – není dobré si kupovat na úvěr produkt nebo službu, kterou budu splácet delší dobu, než ji budu reálně užívat. Například nebudu splácet celý rok dovolenou u moře, která potrvá jen čtrnáct dní.
3. **Neriskuji úpadek (osobní bankrot)** – pečlivě si třeba propočítat, jakou částku je vzhledem k mé ekonomické situaci (celkové výši příjmu) možné měsíčně splácet. Vždy myslet i na finanční rezervu na horší časy.
4. **Nedůvěřuji každému** – pozorně si prověřím subjekt, který mi úvěr nabízí. Nutné myslet na to, že půjčky může poskytovat v podstatě kdokoliv.
5. **Nejsem unáhlený** – neberu automaticky první nabídku, kterou dostanu. Pečlivě zvážit, který typ úvěru je nejvhodnější a porovnávat různé podmínky.
6. **Neporovnávám pouze úroky** – důležité je zjistit, kolik bude úvěr reálně stát, včetně všech poplatků za správu úvěru, uzavření smlouvy a další. Porovnávat RPSN a celkový objem peněz, který bude zaplacený.
7. **Nepodepisuji neznámé** – seznámení se smlouvou a úvěrovými podmínkami včetně případných pokut a sankcí. Nepodepisovat nic, čemu nerozumím. V případě potřeby se poradit s odborníky.
8. **Nemyslím jen na přítomnost** – své závazky splácet řádně a včas a tím budovat pozitivní úvěrovou historii. V případě potřeby sjednat pojištění proti neschopnosti splácet.
9. **Nepůjčuji si na splácení půjčky**
10. **Nevěřím na zázraky** – pokud seriózní banka odmítla žádost o úvěr, zamyslet se nad svou ekonomickou situací dříve, než budu jinde žádat o dražší úvěr. [7]

8. MOŽNOSTI VYUŽITÍ KOMERČNÍHO POJIŠTĚNÍ PŘI MINIMALIZACI RIZIK NESPLÁCENÍ ÚVĚRŮ

8.1. Zajištění rizik

S naším majetkem a příjmem jsou spojená rizika, protože můžeme přijít jak o majetek, tak i o své příjmy. Rizika neohrožují pouze náš finanční plán, ale ohrožují i stabilitu naší finanční situace. Mohou to být takového negativní události:

- Ztráta majetku, který jsme si pořídili
  - Ztráta domu – živelné pohromy
  - Ztráta vybavení domácnosti
  - Ztráta aut
- Ztráta našich příjmů
  - Nemoc, nebo ztráta práce
  - Úmrtí
  - Invalidita (následkem úrazu, nebo nemoci)
- Odpovědnost za škody, kterých se dopustíme
- Trvalé následky úrazu našich dětí (následky spojené s léčbou) [35]

8.2. Pojištění schopnosti splácet

Výpadek příjmu, nebo delší nemoc snadno způsobí problém se splácením úvěru. Právě pro tyto případy slouží pojištění schopnosti splácet. S touto pojistkou se především pojí hypoteční úvěr. Sjednáním této pojistky banky podmiňují nižší úrokovou sazbu. Pojistit si můžeme splácení spotřebitelských úvěrů, kreditních karet nebo úvěr ze stavebního spoření.

Rozsah krytí se u jednotlivých bank, respektive pojišťoven, které pro ně pojistky uzavírají se příliš neliší. Klienti většinou vybírají ze dvou variant. Základní balíček nabízí pomoc se splátkami úvěru v případě smrti, invalidity III. stupně (pokles pracovní schopnosti minimálně o 70 %) a pracovní neschopnosti. Česká spořitelna nabízí navíc ještě pojištění hospitalizace. To jsou v podstatě rizika, vůči kterým by vás měla jistit dobře propočítaná a uzavřená životní pojistka. V dražším balíčku bývá ještě ztráta zaměstnání. [28]

Pokud jde o pojištění pracovní neschopnosti a ztrátu zaměstnání, je nutné počítat s karenční dobou. Peníze z pojistky nedostaneme ihned jak onemocníme, nebo přijdeme o práci, ale až po uplynutí určité lhůty. Tato lhůta se liší u různých pojištění. Například u Komerční banky je karenční doba 28 dní, u ČSOB je lhůta minimálně 40 dní a u České spořitelny dokonce 60 dní. To stejné platí u ztráty zaměstnání. Tato lhůta je většinou od jednoho do tří měsíců.

U pojištění ztráty zaměstnání banky kladou ještě další podmínky, mezi něž například patří, že o práci nesmíme přijít vlastní vinou (kvůli porušení pracovních povinností). Pojišťovny taktéž neplní, když jde o výpověď ze strany zaměstnance, ukončení ve zkušební době nebo pokud má klient smlouvu na dobu určitou, která vyprší.

Pokud dojde na pojistnou událost – smrt, invaliditu, pracovní neschopnost nebo ztrátu zaměstnání, postará se o hypotéku pojišťovna. Ne vždy ale pojistka kryje celý zbývajíc úvěr. S doplacením celé jistiny úvěru lze počítat pouze v případě úmrtí nebo invalidity. U invalidity je výjimkou pojistka od České spořitelny. Pojišťovna nejprve uhradí dvanáct splátek, a poté co je invalidita potvrzená jako trvalá, doplatí celý úvěr. Sberbank rozlišuje, zda ke smrti došlo následkem úrazu při dopravní nehodě (pojistka v tomto případě pokryje maximálně milion korun z nesplacené části úvěru). Ostatní banky nabízejí pojištění pro případ smrti nebo invalidity s pojistným limitem, maximální částkou, kterou za vás pojistka splatí je 25 milionů korun. U pojištění Equabank je limit pouze 4 miliony korun.

Naopak u pracovní neschopnosti nebo ztráty zaměstnání nelze s doplacením celého úvěru počítat vůbec. Pojistným limitem je obvykle 12 měsíčních splátek. Pojistky u Komerční banky a Sberbank při ztrátě zaměstnání kryjí dokonce maximálně šest měsíčních splátek.

Pojistné se u pojištění schopnosti splácet hypoteční úvěr počítá nejčastěji z měsíční splátky úvěru. V praxi dělá pojistné většinou kolem sedmi procent za základní balíčky, dražší pojištění s krytím rizika ztráty zaměstnání přijde zhruba na devět procent z měsíční splátky. Rozdílnou kalkulaci má pojištění u Fio banky – od 0,6 do 0,85 procent ročně z objemu hypotéky. Další specifikum počítaného pojistného je u mBank, kdy prvních 24 měsíců dělá pojistné 1,5 procenta z celkové částky úvěru, potom 0,025 procenta z nesplacené výše úvěru. Kolik přesně se za pojištění schopnosti splácet hypotéku zaplatí, záleží na celkové výši úvěru a měsíčních splátkách. Obvykle sahají částky až do statisíců za celou dobu splácení hypotéky.

[28]

8.2.1. Příklad pojištění schopnosti splácet

Pojištění schopnosti splácet často představuje podmínku, jak dosáhnout na výhodnější sazbu. Tato sleva se většinou pohybuje kolem dvou desetín procenta. Zda se vyplatí sazbu pomocí pojistky snížit nebo úvěr spíš prodraží je znázorněno na modelovém příkladu níže.

Je sjednaná hypotéka na 1 800 000 korun na nemovitost v hodnotě 2 300 000 korun (poměr půjčky k hodnotě nemovitosti je téměř 80 procent). Hypotéka je sjednaná na 25 let s pětiletou fixací. Banka nabídne úrokovou sazku 2,29 % při využití slevy za pojistku. Pokud pojištění nesjednáme, bude úrok 2,49 %. Budeme počítat jak se základním, tak i dražším balíčkem – pojistným 7 a 9 procent z měsíční splátky.

Hypotéka s pojistkou: měsíční splátky budou v tomto případě činit 7 886 korun. Za základní balíček pojištění tedy zaplatíme 552 korun měsíčně, za dražší 710 korun. Během pěti let nás splátky hypotéky spolu s pojistným přijdou na 506 280 Kč, respektive na 515 744 Kč. Pokud bychom měli stejný úrok 2,29 % po celou dobu splácení hypotéky, zaplatíme za hypotéku celkem 2 365 000 Kč. Spolu se základní pojistkou bude konečná suma činit 2 531 400 Kč, s dražším pojištěním celkem na 2 578 800 Kč.

Hypotéka bez pojistky: zde bude vyšší úroková sazba, která nám zvýší i měsíční splátku na 8 066 Kč. Za pět let proto naše hypotéka vezme 483 960 Kč. Za celou dobu splácení, pokud bychom znovu počítali se stejným úrokem, by nás hypoteční úvěr přišel celkem na 2 419 800 Kč.

Pojištění schopnosti splácet by hypotéku prodražilo o víc než sto tisíc korun, což ovšem neznamená, že pojištění je bezpředmětné. Pokud by nastala pojistná událost, toto sjednané pojištění vyřeší problémovou finanční situaci, která by mohla nastat s prodlením placení hypotéky. V tomto případě se o splátky hypotéky postará pojišťovna. Výpočet je ovšem ilustrační, v praxi záleží na parametrech úvěru, pojistky i slevy, kterou banka za sjednání pojištění poskytne. Před uzavřením pojištění se také doporučuje propočítat si jednotlivé možnosti které banky nabízejí.

„Vždy je důležité vědět, z čeho bude člověk úvěr splácet, ve chvíli, kdy nebude mít pravidelný příjem. Pojištění může být jen jedním z řešení. Navíc nemusí jít jen nutně o pojištění schopnosti splácet. Z pohledu ceny a pojistných podmínek se v Česku najdou daleko lepší pojistné produkty, kterými lze zabezpečit příjem a rodinu v případě nesplácení úvěru, konkrétně životní pojištění.“ radí Václav Valášek, finanční poradce společnosti Partners. [28]

8.3. Životní pojištění

Část veřejnosti s nižší finanční gramotností se domnívá, že životní pojištění je nadbytečnou položkou, která zatěžuje rodinný rozpočet a nepřináší žádný užitek. Životní pojistka přitom neoperuje jen se smrtí pojištěnce. Vztahuje se i na úrazy, dlouhodobější onemocnění a trvalou invaliditu. Představuje taktéž oporu při nenadále životní situaci a především zajišťuje, abychom v případě hypotečního úvěru v důsledku zdravotních problémů o zastavenou nemovitost nepřišli.

Mnohé banky poskytnutí hypotečního úvěru podmiňují kromě pojištění samotné nemovitosti i uzavřením životního pojištění. Životní pojistku požadují zejména u starších žadatelů a lidí se slabým bonitním příjmem. Taktéž je nutné životní pojištění sjednat u hypotéky s vysokou hodnotu poměru celkové částky, kterou banka půjčí k zástavní ceně nemovitosti (vyjádřeno procentuálně). Životní pojistka je i podkladem pro vyjednávání o výši úrokové sazby. Klient s tímto pojištěním má vyšší šanci dosáhnout nižšího úroku než ten, kdo o pojistku nemá zájem.

Uzavření tohoto pojištění je vhodné před sjednáním hypotečního úvěru. Kalkulace výše pojistky se odvíjí především od zdravotního stavu a věku klienta. Portfolia pojišťoven nabízí hned několik druhů životních pojištění. Nejobvyklejším je **rizikové životní pojištění** (tedy takové, které kryje případné úmrtí), dále **kapitálová životní pojistka** (kombinuje pojištění se spořením, a kromě krytí běžných rizik nabízí i vyplacení určitého obnosu v důchodovém věku) a **investiční životní pojištění** (zde může klient výši investovaných prostředků měnit – tzv. rezervotvornou část pojistky může přizpůsobit svým podmínkám). [29]

„Klienti by si hlavně měli uvědomit, že životní pojištění je pro jejich dobro a nikdy by si neměli sjednávat hypotéku bez zajištění příjmů přes životní pojištění. Pojistná částka by měla být nastavena tak, aby její výše odpovídala hypotečnímu úvěru. Rovněž je důležité zvážit všechna rizika, proti kterým nemovitosti pojistit a smlouvu průběžně aktualizovat,“ uvádí Petr Milata, tiskový mluvčí ČSOB Pojišťovny.

Je třeba počítat s tím, jak velká je domácnost, kolik je v ní dětí, jaká jsou rizika výpadku jednoho nebo dokonce obou příjmů. Pokud se žena chystá na mateřskou dovolenou, bude její měsíční příjem výrazně nižší. V případě, kdyby se stal muži úraz a byl dočasně vyřazen z pracovního procesu, mohlo by se zatížení hypotékou stát pro rodinu neúnosnou. Správné pojištění by mělo takové situace předvídat. Navíc by měla existovat možnost pojištění po určité době změnit a upravit dle aktuálních potřeb rodiny. [49]

8.3.1. Příklad životního pojištění

Předpokládáme následující situaci v rodině. Mladá rodina s jedním dítětem, žena na mateřské dovolené, měsíční příjem zhruba 45 000 Kč čistého, měsíční náklady včetně hypotéky okolo 40 000 Kč, rezerva rodiny na běžném účtu činila 35 000 Kč.

Manžel měl úraz, při kterém utrpěl zlomeninu stehenní kosti. Tři týdny musel být hospitalizován a následně strávil několik týdnů v domácím léčení. Na neschopence byl přesně 2 měsíce. Příjem domácnosti za tyto dva měsíce poklesl zhruba o 35 000 Kč oproti běžným měsícům, kdy manžel pracuje. Náklady domácnosti se naopak zvýšily na 48 000 Kč/měsíčně.

Výpadek čerpali z rezervy, se kterou počítali na pořízení nového vybavení do domácnosti. Díky tomu, že měl manžel sjednané úrazové pojištění s denním odškodným za dobu léčení a hospitalizace ve výši 500 Kč/den, za první měsíc pracovní neschopnosti tedy pojištění rodině dorovnálo příjem o celých 25 500 Kč a v dalším měsíci rodina obdržela 15 000 Kč za dobu, kdy byl manžel na neschopence. Díky pojištění manželé splatili dluh. [49]

8.4. Pojištění domácnosti

Toto pojištění zahrnuje téměř všechny věci, které tvoří vybavení domácnosti, od nábytku přes elektrické spotřebiče až po cennosti a peníze (v omezené míře). Pojištěný si tak kupuje finanční náhradu za poškození, zničení nebo odcizení věcí, které měl ve svém bytě. V případě, pokud si svoji domácnost pojistí a budete platit pojistné, pak v případě pojistné události pojišťovna uhradí vzniklé škody do určité výše.

Pojištění domácnosti je standardní pojistný produkt. Pojišťovny mají obvykle připraveny různé varianty podle hodnoty pojištěných věcí a požadovaných limitů na vybrané skupiny věcí. Pokud ovšem tyto podmínky nestačí, tak má klient možnost nastavení individuálních limitů nebo uzavření dodatkového pojištění.

Každá pojišťovna si ve svých pojistných podmínkách určuje, která rizika jsou pojištěna. Pojistné plnění je vyplaceno v případě, že k poškození, zničení nebo odcizení došlo způsobem uvedeným v pojistné smlouvě, nejčastější:

- odcizení věci krádeží, vloupáním nebo loupeží;
- úmyslným poškozením nebo úmyslným zničením;
- vodou z vodovodních zařízení;
- povodní nebo záplavou;

- následkem blesku, výbuchem, požárem, pádem či nárazem letadla;
- vichřicí, krupobitím, sesuvem nebo sesedáním půdy, sesouváním nebo zřícením lavin, pádem stromů nebo stožárů, tíhou sněhu nebo námrazy, zemětřesením.

Je nutné zvážit, která rizika jsou nejdůležitější pro domácnost. Pokud je domácnost v oblasti, kterou často postihují záplavy, vyplatí se určitě hledat takovou pojišťovnu, která zahrnuje možnost pojištění tohoto rizika. [39]

8.5. Pojištění nemovitosti

Pojištění nemovitosti chrání vlastníka domu či bytu proti řádění živlů, je to tedy hlavní smysl tohoto druhu pojištění. Důležité je znát, proti kterému živlu se chceme pojistit a jaké objekty má pojistka krýt. Pojistit se dá každá budova, byt v osobním vlastnictví, garáž nebo další stavby, které souvisí s nemovitostí. Využít ji mohou i ti, kteří teprve staví, jelikož pojistka může krýt nejen rozestavěný dům, ale i stavební stroje a materiál.

Jestliže někdo plánuje koupit nemovitost, je dobré se nejdříve seznámit s riziky, která mohou v dané lokalitě vzniknout, například pokud hrozí sněhové kalamity, vichřice nebo pád stromů. Specifickým případem jsou povodně. V České republice jsou lokality, ve kterých je pojištění nemovitosti proti povodním velice drahé, nebo téměř nemožné.

Pojistka by měla zahrnovat všechna rizika tak, aby si mohl pojistník v případě škody mohl bez problému svůj dům opravit, případně koupit nový. Problémem bývá „podpojištění“, tedy nedostatečné pojistné krytí nemovitosti. Možnost, jak zajistit, aby pojistka korespondovala s cenou nemovitosti může být souhlas s pravidelnou aktualizací pojistné částky. [39]

Cena pojištění se odvíjí od výše pojistné částky a rozsahu pojistného krytí. Vliv na cenu má také výše spoluúčast a lokalita, ve které se nemovitost nachází. Kolik za pojištění nemovitosti zaplatíme, záleží také na tom, zda je pojištění uzavřeno na novou nebo časovou hodnotu. Nová hodnota je cena, za kterou si v daném místě pořídíme novou nebo porovnatelnou věc. Časová hodnota je cena, za kterou měla věc bezprostředně před pojistnou událostí. [27]

ZÁVĚR

Pojem zadluženost je spojen se změnou chování nejen české populace. Dříve se nejdříve naspořily finanční prostředky a za ně byl posléze proveden nákup. Nyní je to u velké části obyvatel České republiky naopak. Pokud něco chtějí, tak si to jednoduše koupí na dluh, který se stal součástí života mnoha obyvatel. Zadluženosti českých domácností dominují úvěry od bank, a to především úvěry na bydlení. Ceny bytů, hlavně ve velkých městech, přitom stále letí vzhůru. To je způsobeno jednak nedostatkem bytů a také příznivou ekonomickou situací. Ve srovnání s rokem 1995 jsou české domácnosti bohatší, investují více do nemovitostí, ale také se více zadlužují.

Cílem diplomové práce bylo upozornit na negativní důsledky zadluženosti obyvatel a hledat možnosti jejich redukce. Lidé mnohdy ani netuší, jaká rizika by mohla mít vliv na schopnost splácet úvěr. Po přečtení této práce by si měli uvědomit nástrahy plynoucí ze zadlužení, nalézt způsoby krytí těchto rizik a zvýšit tak svou finanční gramotnost.

Za příznivých ekonomických podmínek si domácnosti zlepšují svou životní úroveň, více tedy utrácejí. Domácnosti se zadlužují, a to buď krátkodobými nebo dlouhodobými půjčkami. Má-li člověk úmysl vzít si půjčku či úvěr, musí zvážit, jaké bude jeho chování v případě, že nebude mít peníze na splácení úvěru. Musí vzít v úvahu ztrátu zaměstnání, nepravidelný či žádný příjem, rozvod, mateřskou dovolenou nebo dlouhodobou nemoc. Zmiňované věci mohou člověka potkat a je potřeba s tím při zadlužování počítat. Doporučuje se, aby měsíční splátky půjčky či úvěru včetně případného spoření a pojištění v domácnosti činily maximálně 25 % měsíčních příjmu domácnosti. Celkový dluh Čechů ke koci roku 2017 činil 2,14 bilionu korun. Bankovní i Nebankovní registr klientských informací dohromady evidoval 3,046 milionu klientů s nějakou formou úvěry.

Objem úvěrů poskytnutý rezidentským domácnostem v prosinci 2017 dosáhl výše 1 530 mld. Kč, z toho úvěry na bydlení činily 1 148 mld. Kč (75 % z celkového objemu úvěrů poskytnutých domácnostem). Spotřebitelské úvěry dosáhly ke konci roku 230 mld. Kč. Pořizovat vlastnické bydlení na dluh je pro domácnost možností, jak se stát vlastníky majetku, který dlouhodobě uchovává hodnotu. Dále lze uvažovat ještě o úvěru na pořízení auta a vybavení domácností. Tím ale výčet přípustných důvodů pro žití na dluh v mých očích končí. Před půjčkou na nákup vánočních dáreků či dovolené bych důrazně varovala, protože doba jejich splacení vysoce převyšuje životnost jejich účelu. Je známo, že právě takový typ půjčky nejčastěji vede jejího příjemce do dluhové pasti. Domácnosti nejvíce finančních prostředků vydávají právě na bydlení (21 %), dále nejvíce rozpočet zatěžují i výdaje na potraviny

a nealkoholické nápoje (20 %). Nejmenší zastoupení mají výdaje na vzdělávání, a to pouze 0,5 %.

Masivní reklama na půjčky a úvěry způsobila, že lidé se stali závislí na půjčkách, úvěrech, nakupování a shromažďování zbytečných věcí. Lidé snadno podlehnou iluzi reklamy, která jim říká, že si mohou dovolit všechno, a to nejlépe ihned. Většina reklam na půjčky a úvěry je pouze o tom, jak omámit klienta, že právě teď je ta vhodná doba na uzavření tohoto obchodu. V některých případech se dostávají i do situace, kdy staré úvěry překrývají novými. Mnoho lidí si neuvědomuje výši úroků. Nezajímá je úroková míra, poplatky a ostatní podmínky úvěru. Rozhodují se pouze na základě dostupnosti požadované částky a rychlosti vyřízení žádosti.

V porovnání zadluženosti tuzemských obyvatel s ostatními zeměmi EU nepůsobí situace v ČR nikterak špatně. V celé Evropě dochází k postupnému zmírňování podmínek přístupu k oddlužení. Pro většinu předlužených je tento systém jedinou nadějí, jak se dostat z dluhové pasti. Většina států se tak čím dál silněji přiklání k názoru, že zodpovědnosti za uzavření smlouvy leží na obou stranách. Ten, kdo si půjčuje by měl činit zodpovědně s ohledem na své finanční možnosti. Stejně však i na tom, kdo půjčuje. Banky by neměly půjčovat finanční prostředky, pokud je zjevné, že druhá strana nebude schopna danému závazku dostát. Nesprávně určí bonitu klienta. Záleží na každém státu, jak přísně oddlužení v rámci své právní úpravy nastaví. Je zapotřebí si uvědomit, že s narůstající přísností se zároveň zmenšuje i procento předlužených, kteří by mohli procesem oddlužení projít. V případě velmi přísného systému ztrácí institut oddlužení smysl, jelikož většina předlužených si jej nemůže finančně dovolit. Příliš náročné podmínky zpravidla jako první vyřadí právě tu skupinu, která je nejvíce zranitelná a má bez oddlužení nejmenší šanci se do aktivní společnosti navrátit.

V roce 2016 bylo nařízeno 680 tisíc exekucí. Nejvíce nových exekucí v roce 2016 bylo zahájeno v Ústeckém kraji (téměř 99 tisíc) a v Praze (téměř 97 tisíc). Studie prokázala, že každý den je zahájeno 1 836 nových exekucí. To tedy znamená, že každý 10. dospělý člověk je v exekuci. Od určitého počtu exekucí však lidé nejsou schopni své závazky plnit a dostávají se tak do dluhové pasti. Na předluženost má vliv i finanční gramotnost nebo nečekané životní události. Kromě nadměrných dluhů se musejí zadlužení lidé potýkat s nedostatkem prostředků na zajištění jídla a léků, stresem, strachem a nátlaky ze strany věřitelů. Zadlužení lidé se tedy dostávají na okraj společnosti. Celková vymáhaná jistina pro rok 2017 je 239 mld. Kč, celkem je v Česku 863 tisíc lidí v exekuci, proti nimž je vedeno 4,67 milionů exekucí.

V roce 2017 požádalo o oddlužení celkem 20 942 osob, z toho bylo oddlužení povoleno v 19 043 případech, to odpovídá 90,93 %. Procento povolených oddlužení se v roce 2017 zvýšilo. V roce 2016 bylo z celkových 26 497 žádostí povoleno u 22 306 osob, to odpovídá jen 84 %. Oddlužení formou zpeněžení majetku využilo v průběhu roku 2017 celkem 422 dlužníků. V ostatních případech bylo oddlužení řešeno nastavením splátkového kalendáře.

Mezi největší rizika, které ohrožují domácnosti spadají právě ta, která mají negativní dopad na příjmy a celkovou finanční stabilitu rodinného rozpočtu. Což například může být rozpad manželství, onemocnění, úmrtí blízké osoby, neúspěšné podnikání, sociální handicap a ztráta zaměstnání. Tato rizika kryje nejčastěji pojištění schopnosti splácet. Dalším vhodným pojištěním je i životní pojištění, které představuje taktéž oporu při nenadále životní situaci. Část veřejnosti s nižší finanční gramotností se domnívá, že pojištění je nadbytečnou položkou, která zatěžuje rodinný rozpočet a nepřináší žádný užitek. S tímto tvrzením značně nesouhlasím, úvěr by neměl být sjednaný bez pojištění.

V závěru této práce bych ráda shrnula důležitá pravidla odpovědného zadlužování platných pro domácnost. Nejdříve je dobré si rozmyslet, zda předmět nebo službu, kterou si chci pomocí úvěru pořídit nutně potřebuji. Dále není dobré si kupovat na úvěr produkt nebo službu, která budu splácena delší dobu, než bude reálně užívána. Důležité je i zvážit, jak velkou měsíční částku úvěru akceptuje rozpočet domácnosti. Je dobré myslet i na rezervu do budoucnosti. Nutné je i brát v potaz kolik bude úvěr reálně stát, včetně všech poplatků za správu úvěru, uzavření smlouvy a další. Porovnávat RPSNR a celkový objem peněz, který bude zaplacený.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] Bankovní registr klientských informací. Czech Banking Credit Baurea [online]. Praha: Czech Credit Bureau, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.cbcb.cz/sqlcache/inf-mem-brki.pdf>
- [2] Bankovní statistika. Česká národní banka [online]. Praha: ČNB, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/bankovni_statistika/bank_stat_komentar.html
- [3] Celkové zadlužení domácností. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, 2018 [cit.2018-03-02]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_strid=AAD&p_sestuid=1538&p_tab=1&p_lang=CS
- [4] Centrální registr úvěrů. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/centralni_registr_uveru/
- [5] Co je exekuce. Exekutorská komora [online]. Praha: Exekutorská komora České republiky, 2009 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/794-6-co-je-to-exekuce?w>
- [6] Časové řady. HomeN [online]. Ostrava: VŠB, 2015 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://homen.vsb.cz/~oti73/cdpast1/KAP10/KAP10.HTM>
- [7] Desatero odpovědného zadlužování. Měšec.cz [online]. Praha: Bohumil Tesařík, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/clanky/desatero-odpovedneho-zadluzovani/>
- [8] Exekutorská komora České republiky. Exekutorská komora [online]. Praha: Mgr. Petr Vorlíček, 2017 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/2289-tiskova-zprava-ctyri-a-vice-exekuci-ma-jiz-413-tisic-obcanu-ceske-republiky-v-roce-2016-klesl-pocet-nove-narizenych-exekuci-narostl-vsak-celkovy-pocet-bezicich-pripadu?w>
- [9] Ekonomická situace domácností. Český statistický úřad [online]. Praha: Vladimír Kermiet, 2016, 1.7.2016 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ekonomicka-situace-domacnosti>

- [10] Household debt. OECD.org [online]. Francie: National Accounts at a Glance, 2015 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/hha/household-debt.htm>
- [11] HRONOVÁ, Stanislava a Richard HINDLS. Ekonomické chování sektoru domácností ČR - spotřeba a zadluženost [online]. Praha, 2013 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228336953_Ekonomicke_chovani_sektoru_domacnosti_CR-spotreba_a_zadluzenost. Vysoká škola ekonomická v Praze.
- [12] Hypoteční úvěry. Česká národní banka [online]. Praha: ČNB, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_DRILL?p_strid=AABBAK&p_lang=CS
- [13] Hypotéky zdražují, zájem klesá. Hypoindex.cz [online]. Monika Lukešová: Fincentrum Hypoindex, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.hypoindex.cz/clanky/fincentrum-hypoindex-leden-2018-hypoteky-zdrazujizajem-klesa/>
- [14] Insolvency – úpadek a způsoby jeho řešení. BusinessInfo.cz [online]. Praha 4: BusinessInfo.cz, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/insolvency-upadek-a-zpusoby-jeho-reseni-ppbi-51182.html#!&chapter=3>
- [15] Jak zůstat člověkem v síti dluhů. Mapa Exekucí [online]. Praha: Ekumenická akademie, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/index.php/studie-a-analyzy/kvalitativni-vyzkum/>
- [16] JÍLEK, Josef. Finanční trhy a investování. Praha: Grada, 2009. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-1653-4.
- [17] JÍLEK, Josef. Finanční rizika. Praha: Grada, 2000. Finance (Grada). ISBN 80-716-9579-3.
- [18] Kontokorent pro každého. Fio banka [online]. Praha: Fio banka, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: https://www.fio.cz/bankovni-sluzby/kontokorent-pro-kazdeho?gclid=EAIAIQobChMI6YjoxZuI2gIVCpPtCh16zQjsEAAYBCAAEgJluPD_BwE
- [19] Mapa exekucí. Mapa Exekucí [online]. Praha: Ekumenická akademie, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/>

- [20] Měření finanční gramotnosti. Ministerstvo financí ČR [online]. Praha 1: Ministerstvo financí ČR, 2016 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2784>
- [21] Nebankovní registr klientských informací. Czech Non-Banking Credit Bureau [online]. Praha: Czech Non-Banking Credit Bureau, z.s.p.o., 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.cncb.cz/sqlcache/20180401-c-im-nrki.pdf>
- [22] Negativní registr SOLUS. SOLUS, zájmové sdružení právnických osob [online]. Praha: SOLUS, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.solus.cz/v-negativnim-registru-solus-ma-mezirocne-dluh-o-15-tisic-obcanu-mene-zejmena-diky-nove-legislative/>
- [23] Nezaměstnanost v ČR. České noviny [online]. ČTK, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/nezamestnanost-v-prosinci-po-ctyrmesicnim-poklesu-stoupla/1570694>
- [24] Novela insolvenčního zákona. Mapaexekuci.cz [online]. Praha: Ekumenická akademie, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/index.php/co-s-tim/oddluzeni-novela-insolvencniho-zakona/>
- [25] Obecná míra nezaměstnanosti. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=21751&p_uka=1&p_strid=ACHAB&p_od=199801&p_do=201802&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C
- [26] Pět faktorů, které vás dovedou ke zbytečnému zadlužení. FinExpert.cz [online]. Praha: Petra Štarková, 2016 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://finexpert.e15.cz/pet-faktoru-ktere-vas-dovedou-ke-zbytecnemu-zadluzeni>
- [27] Pojištění nemovitosti. *Peníze.cz* [online]. Praha: Peníze.cz, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/pojisteni-nemovitosti>
- [28] Pojištění schopnosti splácet [online]. Praha: Monika Hájková, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/pojisteni/328081-pojisteni-schopnosti-splacet-kdy-pomuze-a-co-stoji>
- [29] Proč je dobré k hypotéce uzavřít životní pojištění? Gepard finance pro život [online]. PRAHA 8: Gepard finance pro život, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.gpf.cz/proc-je-dobre-k-hypotece-uzavrit-zivotni-pojisteni>

- [30] Průměrná cena pronájmu. Realitymix.cz [online]. Praha 7: Realitymix, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://realtymix.centrum.cz/statistika-nemovitosti/byty-pronajem-prumerna-cena-pronajmu-1m2-mesic.html>
- [31] Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností. Český statistický úřad [online]. Praha 10: Český statistický úřad, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky&katalog=30847=30847>
- [32] SMRČKA, Luboš. Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-199-4.
- [33] Stav hypotečních úvěrů. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [online]. Praha, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/0e2e50ba-27a6-4241-bd7a-c7883ef0b1e2/Stav-hypotecnich-uveru-v-krajich-za-leden-az-prosinec-2017,-s-logem.pdf>
- [34] SYROVÝ, Petr. Financování vlastního bydlení. 5., zcela přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009. Osobní a rodinné finance. ISBN 978-80-247-2388-4.
- [35] SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. Osobní finance: řízení financí pro každého. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4832-0.
- [36] Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Národní ústav odborného vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2007 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf
- [37] Systémy a formy oddlužení v Evropě. Mapa exekucí [online]. Praha: Ekumenická akademie, 2017 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: http://mapaexekuci.cz/wp-content/uploads/2017/04/Analyza_WEB.pdf
- [38] ŠEDOVÁ, Jindřiška. Household Indebtedness Risks in the Czech Republic. World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Economics and Management Engineering. 2011, 5(12), 1-6.
- [39] ŠKVÁRA, Miroslav. Finanční gramotnost. 1. Praha, 2011. ISBN 978-80-904823-0-2.
- [40] These are the 23 European countries where people have the most debt. EUROSTAT [online]. UK: EUROSTAT, 2016 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://uk.businessinsider.com/eurostat-data-on-household-debt-2016-3/#23-lithuania--3425-the-small-baltic-nation-does-pretty-well-when-it-comes-to-household-debt-with-the-average-household-holding-just-over-a-third-of-the-european-average-1>

- [41] Tisková zpráva - dluh obyvatel ČR. Czech Banking Credit Bureau [online]. Praha: Czech Banking Credit Bureau, a. s, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.cbcb.cz/sqlcache/tz-brki-nrki-20180312-dluh-obyvatel.pdf>
- [42] Tisková zpráva - na jednoho Pražana připadá v průměru dluh 285 tisíc korun, na Ústecku jen 146 tisíc. Czech Banking Credit Bureau [online]. Praha: Czech Banking Credit Bureau, a. s, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.cbcb.cz/sqlcache/tz-brki-nrki-20180312-na-jednoho-prazana.pdf>
- [43] Tři miliony Čechů dluží dohromady 2,14 bilionu korun. Půjčují si více na bydlení. Česká televize [online]. Praha: ČT24, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/2416507-tri-miliony-cechu-dluzi-dohromady-214-bilionu-korun-pujcuji-si-vice-na-bydleni>
- [44] Ukazatelé zadluženosti. Finanční analýza [online]. Ing. Daniel Jadviščík, 2011 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <https://financni-analyza.webnode.cz/ukazatele-zadluzenosti/>
- [45] Úrokové sazby. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=22081&p_strid=AABBAKC&p_lang=CS
- [46] Úvěry domácnostem. Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, 2018 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=27369&p_strid=AABBFAF&p_lang=CS
- [47] Velké srovnání poskytovatelů půjček. Peníze.cz [online]. Praha 4: Daniel Hůle, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/spotrebitelske-uvery/329475-velke-srovnani-poskytovatelu-pujcek>
- [48] Vývoj insolvenčí v České republice v roce 2017. Výzkum insolvence [online]. Praha: Výzkum insolvence, 2018 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.vyzkuminsolvence.cz/data/files/2018-creditreform/tiskova-zprava-vyvoj-insolvenci-v-cr-v-roce-2017.pdf>
- [49] Životní pojištění k hypotéce není jen nutné zlo. Hypoindex.cz [online]. Praha 8: Hypoindex.cz, 2016 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <https://www.hypoindex.cz/clanky/zivotni-pojisteni-k-hypotece-neni-jen-nutne-zlo/>